

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Andra Kammaren. N:o 44.

Fredagen den 24 April.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

Konstitutions-Utskottets Memorial och Utlåtanden N:is 11, 12, 13 och 14;

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 14; samt

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 48, 49, 50, 51 och 52.

§ 3.

Anmälades och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för parter i kommunala mål och vissa fattigvårdsmål att med posten insända besvärsskrifter och öfriga handlingar; och

N:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa nya bestämmelser i afseende å mått och vikt.

§ 4.

Till bordläggning anmälades följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående af-söndring af jord från indragna militiebostället Bomsgården i Skaraborgs län;

N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af indragna profossbostället $\frac{1}{4}$ mantal Årbytorp N:o 1 i Södermanlands län;

N:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående förklarande att, då staten öfvertager de af nuvarande landshöfdingar, mot afdrag & lön, innehafvande boställsjordar, staten jemväl öfvertager vissa derå befintliga åbyggnader;

N:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Husby i Stockholms län;

N:o 38, angående inköp och ombyggnad af Hudiksvalls jernvägsaktiebolags jernväg mellan Hudiksvall och Näsvisen samt jernvägens utsträckning till norra stambanan;

N:o 39, med anledning af väckt motion om bildande af en fond för underlättandet af laga skiften å Gotland; och

N:o 40, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Utlåtanden:

N:o 1, med anledning af väckt förslag om bildande af en fond af tillgängliga statsmedel för beredande af lån, företrädesvis åt mindre jordbrukare; och

N:o 2, med anledning af väckt motion angående vissa medels afsättande till en fond för landets försvar;

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 53, i anledning af framställning af Riksdagens justitieombudsman om ändring i 121 § eller 179 § Utsökningslagen; samt

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 15, i anledning af väckt motion om tillägg till Jagtstadgan.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Lördagen den 25 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i Kammarens sammanträde den 18 i denna månad förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos men blefvo ånyo bordlagda:

Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 34, 35, 36, 37, 38, 39 och 40;

Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets Utlåtanden N:is 1 och 2;

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 53; och

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 15).

§ 3.

Sedan Herr Talmannen härefter till föredragning anmält Stats-Utskottets Memorial N:o 31, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka borde införas i det nya reglementet för Riksgäldskontoret, begärdes ordet af

Herr Sjöberg från Stockholm som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att Stats-Utskottets förevarande Memorial måtte bifallas utan någon föregående uppläsning af de särskilda paragrafer som i Memorialet afses. Samtliga dessa stadganden äro, såsom Utskottet också uppgifvit, att återfinna i nu gällande 1884 års reglemente för Riksgäldskontoret och äro, efter hvad jag kunnat finna, dessutom idel gamla bekanta från äldre reglementen. Vid sådant förhållande torde det icke vara nödvändigt att nu uppläsa dem ånyo, utan hemställer jag derföre, att memorialet måtte bifallas under den förutsättning, Utskottet angifvit, eller med förbehåll, såsom vanligt för Utskottet, att vid reglementets slutliga uppställning, om sådant skulle erfordras, få ändra paragrafernas nummerordning.

Denna framställning bifölls; hvarefter berörda memorial af Kam-maren godkändes.

§ 4.

Likaledes bifölls Lag-Utskottets härefter föredragna Utlåtande N:o 45, i anledning af väckt motion om rätt för lekmän att deltaga i biskopsval.

§ 5.

Till afgörande förelåg vidare Lag-Utskottets Utlåtande N:o 46, i anledning af väckt motion angående ny författning för svenska evangelisk-lutherska statskyrkan.

Motionären Herr S. *Wieselgren* hade föreslagit, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ny, på basis af det förenade konsistorial- och synodalsystemet hvilande författning för svenska evangelisk-lutherska statskyrkan; men hemställde Utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.

*Angående
ny författ-
ning för
svenska stats-
kyrkan.*

Angående
ny författ-
ning för
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

Efter föredragning häraf anförde

Herr Wieselgren: Det må tillåtas mig först uttala min tack-samhet mot Lag-Utskottet, som uppskjutit att inkomma med sitt ut-låtande öfver min motion så länge, att jag nu till stöd för densamma behöflighet jemväl kan hänvisa till det "*åskådningsmateriel*", som bragts till stånd genom de under riksdagen i kyrkliga frågor här förda diskussioner. Samtliga dessa hafva visat Kammaren delad i två hufvud-grupper, af hvilka den ena försvarat statskyrkan och visat sig mer eller mindre genomträngd af öfvertygelsen om dess gagnelighet, under det deremot den andra i olika skiftningar synts besjälad af mera moderna åskådningar rörande statens och individens förhållande till religionen och kyrklig organisation. Mycket torde hafva varit att lära af hvad härigenom lagts i dagen. Vål kan man svara mig, att dessa debatter varit af föga vikt, då de egentligen varit en strid om teorier — men förutom det, att teorierna också ega sin långt ifrån ringa be-tydelse, tillåter jag mig erinra, att i sagde öfverläggningar röjt sig *icke blott* ett teoretiskt utan ock ett *ekonomiskt* intresse; och dermed torde också dessa frågor hafva ställt sig på en vida mer allmänfattlig grund än annars varit fallet.

Jag ber att i detta afseende få påminna särskildt om två af dem: den ena rörande främmande trosbekännares skyldighet att skatta till svenska kyrkan och dess presterskap; den andra angående utvidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan.

Vid den senare frågans behandling motsatte sig en ärad talare å karlshamnsbänken den påyrkade utvidgningen af sagda rätt, under förklaring att densamma, enligt hans åsigt, innebure en partiel af-skrifning af statskyrkan. Man torde knappast kunna förneka ett visst berättigande för den åsigten i så mån som ju måste medgifvas, att ju flere de äro, som under lättare vilkor begagna sig af rätten att utgå ur statskyrkan, desto flere blifva ock de, som varda ekonomiskt intres-serade af hennes afskaffande. Icke desto mindre måste jag af hänsyn till både deras rätt och kyrkans högre intressen rösta för bifall till den föreslagna lagändringen. Men i den förra af frågorna röstade jag deremot för afslag. Jag gjorde det icke därför, att jag icke er-känner det motbjudande uti att tvinga främmande trosbekännare att direkt bidra till våra kyrkans, våra presters underhåll — jag måste ju medgifva, att derest jag stode i samma ställning och vore ålagd bidra till den katolska eller judiska lärans förkunnande, skulle sådant ovilkorligen kännas besvärande för min uppfattning af samvetsfrihet och tillbörlig samfundssed — jag gjorde det därför, att jag i den frågan *icke*, som i den andra, kunde handla fritt.

Jag behöfver ju icke påpeka, att jag i detta afseende icke stod ensam. Utgången af omröstningen i de båda frågorna visade, att Kammarens flertal gjorde alldeles som jag.

Och detta vårt handlingssätt var af nödvändigheten förestafvad. Ty genom ett bifall till yrkandet om skattebefrielsen för främmande trosbekännare hade vi öppnat tillfälle till statskyrkans nedbrytande på en omväg — och derom ville vi icke vara med. Skall den afskaffas,

bör det ske öppet och ärligt, och man bör också veta hvad man vill sätta i stället.

Ty statskyrkan i vårt land är ett resultat af vår egen historiska utveckling, och hon kan ej lemnas att förfalla, hon kan ej göras till sitt bestånd beroende af hvar enskilds tycke och smak, utan att vår kyrkliga samhällsutveckling afstannar eller vrides på sned, till hela vårt folks svårbotliga skada. Är det så, att statskyrkan ej låter sig förena med den nu rådande uppfattningen af religiös församlingsorganisation — nåväl, må man då vara betänkt på att gifva oss en annan, en mera tidsenlig, som bättre än den nuvarande motsvarar tidens behof och fordringar. För min del tror jag dock, att hvad vi hafva ännu någon tid både *kan* och *bör* ega bestånd. Men vårt kyrkliga lagstiftningsarbete går mycket långsamt; och jag har därför trots det icke vara för tidigt redan nu fästa uppmärksamheten på en åtgärd, som är lika behöflig vare sig vår kyrka består såsom statskyrka eller förändras till folkkyrka.

Lag-Utskottet har karakteriserat min motion såsom mera ett i stora konturdrag tecknad utkast än ett förslag, egnadt att läggas till grund för någon Riksdagens skrifvelse — och jag skall gerna medgifva, att Utskottet härutinnan har rätt. Jag har lemnat ett *utkast*, därför att ett *förslag* skulle kommit för tidigt; det arbete, som nedlagts på ett sådant, hade varit och torde ännu ganska länge vara att anse såsom lönlöst. Först måste *vårt folk* vänja sig vid tanken på hvad som kan vara att göra; sedan komma i ordningen *Riksdagens* åtgärder. Men den väg jag anvisat är icke oförsökt. Vår evangelisk-lutherska moderkyrka i Tyskland har redan till sin fördel beträdd den; jag betvivlar icke att dotterkyrkan i vårt land i sinom tid också skall göra det.

Utskottet förordar *partiella* reformer — och jag behöfver väl knappast säga att jag till fullo häri instämmer. Äfven i dess åsigt att domkapitlens ombildning bör närmast företagas, instämmer jag. Men huru bör denna ske? Skulle den gå i sådan riktning som af senaste kyrkolagskomitén föreslås, det vill säga gå ut på att från deltagande i den kyrkliga lagskipningen aflägsna lekmännen, då tvekar jag icke att döma en sådan reform såsom olämplig och långt ifrån tidsenlig. Vill man deremot förändra prestmötet till ett stiftsmöte, deruti äfven lekmännen inrymmas, och med detta sätta konsistorierna i förbindelse, vare sig så att stiftsmötet får föreslå något antal af dess medlemmar eller genom något sitt utskott deltaga i vissa dess förhandlingar — då skall jag gerna vara med derom. Ty derom är jag viss: vår kyrkliga utveckling *måste* gå i den *synodala* riktningen.

Det är min varma förhoppning att den kyrkliga centern i vårt land icke längre skall dröja med att rigta sitt intresse och sina sträfvan den äfven å den viktiga fråga jag i min motion vågat framlägga till dess och öfriga kyrkligt intresserades begrundande. Hon kan icke länge undanskjutas, derest man ej vill äfventyra att en gång, då man äntligen "kommit sig för", mötas med ett kompakt: "*för sent!*" Hennes lösning är också enda förutsättningen för möjligheten att utan

*Angående
ny författ-
ning för
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)*

Angående
ny författ-
ning för
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

skada för hela samhället lösa de frågor, genomföra de reformer, om hvilka striden redan börjat.

Herr Talman! jag framställer icke något yrkande — jag nöjer mig med att till protokollet uttala ett djupt känt *dixi et salvavi*.

Herr Ekman: Jag har tagit mig friheten begära ordet för att med anledning af detta betänkande uttala mig i en principfråga af den allra viktigaste beskaffenhet; men innan jag öfvergår dertill, ber jag få inlägga en allvarlig och bestämd protest emot den ingress, som motionären begagnat till sin motion. Han säger der: "Redan länge har svenska statskyrkans ställning varit allt annat än tillfredsställande. Man har vanligen sökt anledningarne härtill i det inre förfall, den andliga liknöjdhet eller död, som inom henne skulle vara rådande. Men om än hvad sålunda henne förevisas å somliga orter och i fråga om vissa hennes medlemmar kan vara sanning, är det deremot oberättigadt, om man åser henne i hennes helhet." Det är emot dessa ord jag anhaller att få inlägga min protest. Den som närmare har betraktat statskyrkan och tagit reda på hennes verksamhet, måste komma till ett alldeles motsatt resultat. Betraktar jag nemligen statskyrkan i dess helhet måste jag tillstå, att det är en allt annat än glädjande syn, i det att mycken död och mycken formalism der äro herskande. Detta hindrar dock icke, att det finnes aktningvärdas undantag både ibland prästerne och de enskilda medlemmarne af denna kyrka. Jag skulle derföre vilja förändra motionärens ord derhän, att då man betraktar statskyrkan i hennes helhet, ter hon sig rätt bedröflig, men att det finnes många aktningvärdas undantag bland de enskilda medlemmarne.

Hvad nu beträffar den lifaktighet — jag tillåter mig att i detta sammanhang nämna något härom — som för en eller annan åskådare måhända ter sig inom den svenska statskyrkan, vill jag erinra derom, att de, som visat någon sådan lifaktighet, mest utgöras af sådane, som endast nominelt tillhöra statskyrkan; hvadan vi, om det blefve andra lagar och författningar, som gjorde utträdet ur kyrkan mera drägligt och bekvämt, än nu är fallet, antagligen finge se, att icke mycket af denna lifaktighet funnes kvar inom henne. Emellertid säger motionären, att han vill afhjelpa bristerna inom svenska statskyrkan medelst *organisation*. Jag tror icke att de afhjelpas dermed; det är nog tillräckligt organiseradt förut. Hvad hon behöfver, det är *lif* och det fås icke genom någon som helst organisation, äfven om på kyrkan inympas en sådan efter mönstret af det preussiska synodalväsendet. Denna organisation har icke förmått ingjuta någon lifaktighet i den preussiska statskyrkan. Nej, felet ligger icke i organisationen. Jag vill i det fallet hänvisa herrarne på det förhållandet, att vi redan hafva åtskilliga organisationer inom statskyrkan, som dock icke förmå att upphjelpa densamma. Motionären har ock påpekat några sådana, nemligen kyrkorådet, prestmöten och kyrkomöten. Kyrkorådet är en institution, som står mycket nära i beröring med de djupa lagren af statskyrkans medlemmar och som borde kunna verksamt ingripa på detta område. Kyrkorådet har nemligen att öfvervaka efterlefnaden

af religionens bud och sedernas helgd. Men har väl detta kyrkoråd kunnat utöfva ett sådant inflytande på vår kyrka, att det blifvit lif och värme derinom? Nej, visst icke. Kyrkorådets arbete inskränker sig hufvudsakligen till att uppgöra inkomst- och utgiftsstat för församlingen under hvarje år, äfvensom att mångenstädes draga i härnad mot de andliga och religiösa rörelser, som kunna uppstå inom dess område och i någon mån afvika från statskyrkans grundsatser. Detta har i det stora hela hittills varit det arbete som kyrkorådet uträttat.

Jag vill vidare fråga: hvad har kyrkomötet, sammansatt, som det är af lekmän och prester, uträttat? Ingenting. Jag tror, att den person hade rätt, som betecknade de tre första kyrkomötena sålunda, att om man komparerade ordet dålig, så finge man just ett rätt uttryck för nämnda institutions verksamhet. Det första kyrkomötet var, sade han, dåligt, det andra sämre och det tredje sämst. På det sättet hafva kyrkomötena verkat. Således kan i sjelfva organisationen icke vara mycken hjälp att finna, ty felet är att söka i sjelfva statskyrko-systemet. Huru kan man tänka sig att någon större lifaktighet skall ega rum t. ex. inom kyrkorådet, när i detsamma insättes en mängd personer, som äro i religiöst afseende helt och hållet ointresserade och när dessa personers inval i kyrkorådet sker efter fyrk? Kan man då tänka sig att en dylik institution, om ock med annat namn, skulle kunna framkalla någon större lifaktighet? Visst icke; det är idel drömmier, som aldrig komma att förverkligas.

Statskyrkan kommer att, sådan som den nu är, förblifva ett — jag vore färdig att säga — kallt och kylande grafkor och ingenting vidare. För öfrigt hjeiper det icke att sätta nya klutar på densamma. Hvarföre? Jo derför att sjelfva systemet, sammankedjandet af kyrka och stat, är falskt. Kyrkans och statens gränser sammanfalla för närvarande nästan till ett, så att kyrkan såsom sina medlemmar räknar ungefär de samma, som bo inom statens område. Men detta visar just systemets falskhet.

Motionären har sagt att det icke vore *nybyggnad* som kyrkan behöfde, utan *tillbyggnad*. Nej, hvad som behöfves är just nybyggnad, och förr än man klart inser vigten af kyrkans och statens skilsmessa från hvarandra, kommer hvarje lappande på den gamla byggnaden att endast blifva palliativ, som förhindra den stora reformens genomförande. Motionären sade vidare, att han önskade partiella reformer. Ja, äfven jag vill vara med om sådana reformer, men endast under den förutsättningen, att grunden är riktig. Men der grunden är oriktig, der hindra de partiella reformerna sjelfva det stora organisationsarbetet. Det förhåller sig med den frågan på samma sätt som med en annan på dagordningen stående stor fråga, nemligen angående grundskatternas afskrifning. Många äro de, som alls icke vilja vara med om några partiella reformer på nämnda område, emedan de befara, att gonom desamma frågas lösning i dess helhet skall förhindras. Äfven jag delar precis samma åsigt. Men om vi vända oss till det kyrkliga området, så eger der precis samma förhållande rum — systemet eller grunden äro origtiga. Derför äro alla klutar, äfven om dessa skulle vara sanningsklutar, odugliga, ty de hindra från att kunna

Angående
ny författ-
ning för
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

*Angående
ny författi-
ning för
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)*

se, huru sakerna verkligen äro. Jag har icke lust att kasta så mycket blommor på grafven, att man icke kan se den samma. Nej, låtom oss hellre kasta undan blommorna, så att man må kunna klart se, hvad som finnes under dem. Först när vi fått klart för oss hvad vi verkligen vilja, och kommit till insigt om det närvarande systemets ohållbarhet, så kan det vara på tid att företaga en genomgripande reform och icke ett lappande i afseende på statskyrkan. Man får icke på något sätt grumla bort den sanningen, att sjelfva statskyrko-systemet är falskt. Vår store reformator Luther motsatte sig bestämdt hvarje sammanblandning af andliga och världsliga ting. Denna princip har ännu icke blifvit förverkligad inom kyrkan, och till dess vi kommit derhän är ingenting att göra. Till dess vi fått klart för oss, att systemet är falskt, må vi låta statskyrkan förblifva sådan, som hon är. Derigenom skola vi kanske klarare kunna se det mål, hvartill vi böra sträfvä, nemligen statens och kyrkans fullständiga skilsmessa. När vi en gång nått detta mål, tror jag, att kyrkan skall blifva till stor välsignelse. Låt statskyrkan stå sådan hon är; den har åtminstone värdet af en gammal antiqvit, om ej af något annat. Men det antika bör man icke ändra, ty då förlorar det sitt antiqvitetens värde. Derför — låt den stå! Låt den stå! Jag beundrar den för dess gamla antika värde. Men jag vill ej tillstyrka att fortsätta byggandet på den gamla grunden, ty den är falsk. Och ju högre man bygger tornet, då grunden är falsk, desto större är faran. Herr Talman! Det är på grund af dessa på en mångårig erfarenhet fotade principer, jag nu ber att få yrka bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Thomasson: Jag har icke begärt ordet för att bemöta de anfall, den siste ärade talaren rigtade emot svenska statskyrkan. Jag är icke mannen dertill; jag saknar förmågan om ock icke lusten. Jag har begärt ordet endast för att angifva hvad som i sjelfva verket ledt Lag-Utskottet vid behandlingen af denna fråga. Diskussionen om motionen var inom Utskottet ganska obetydlig. Frågan var för stor och omfattande; vi kände med oss, att vi ej vågade oss på den; förut-sättningarna saknades för möjligheten att bedöma, huru den i allmänna konturer af motionären tecknade organisationen skulle komma att taga sig ut i verkligheten och huru den skulle komma att verka på det kyrkliga lifvet. Den ärade motionärens kända varma intresse för kyrkan och hans sakkänedom på det kyrkliga området, större än flertalet lekmäns, må visserligen utgöra en borgen för att verkningarna af den föreslagna organisationen skulle blifva välgörande lika visst som syftet med motionen är godt, men han må derför icke förtänka Utskottet, att det icke endast på denna grund ville förorda en skrifvelse, åsyftande en genomgripande förändring af kyrkans hela organisation. För min del har jag icke rätt kunnat för mig klargöra, hvilken uppgift dessa föreslagna krets- och stiftssynoder skulle erhålla och huru de skulle i sin befogenhet begränsas såväl emot hvarandra som emot bestående kyrkliga myndigheter och representationer. Men om också Utskottet icke trott sig böra tillstyrka Riksdagen att nu besluta i den af motionären föreslagna rigtningen, så anser jag det lik-

väl vara synnerligen godt, att saken en gång kommit på tal, och att den sprides i vidare kretsar, så att frågans innebörd må komma under kompetenta domares pröfning och saken sålunda beredas till lösning i den åsyftade rigtningen, om denna rigtning finnes förtjent att fullföljas. Jag anhåller emellertid nu om bifall till Lag-Utskottets hemställan.

*Angående
ny författ-
ning för
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)*

Häruti förenade sig Herr Toll.

Herr Wieselgren: Jag kan till fullo uppskatta den tankegång, som i denna fråga ledt Lag-Utskottet och jag tror mig redan hafva på det tydligaste visat detta, då jag förklarar mig icke vilja framställa yrkande på bifall till min motion. Mitt syfte med densamma har förnämligast varit att fästa uppmärksamheten på nödvändigheten af att söka åstadkomma en organisation, som i sinom tid skall kunna efterträda den nuvarande, emot hvilken anloppen blifva starkare och starkare; och jag tror mig i viss mån redan hafva nått det sålunda af mig i främsta rummet för motionen uppställda syftet.

Jag har begärt ordet för att helt kort besvara några ord, som rigtats kanske icke så mycket emot mig som emot svenska statskyrkan af den ärade talaren från Vermland. Han sökte kraftigt framhålla och han betonade om och om igen, att ingen organisation kan gifva *lif*; han antydde att bristande uppmärksamhet å detta förhållande vore felet i den tankegång, som genomginge och låge till grund för mitt förslag. Till svar härå vill jag blott ur motionen, i den delen af Lag-Utskottet citerad, uppläsa följande rader: "Motionären ber att få på det kraftigaste betona såsom äfven hans öfvertygelse, att ingen organisation, inga, om och de allra bästa former vore i stånd att skapa lif. Men der lifvet finnes, der vore han viss, att en god organisation, att ändamålsenliga former egde den allra största betydelse i fråga om sagda lifs upprätthållande, stärkande och utveckling." När den ärade talaren sedermera mot slutet af sitt anförande jemväl upprepade gånger yttrade om statskyrkan: "*låt den stå, låt den stå*", så ber jag få fråga honom, om han icke skulle hafva från sin ståndpunkt kommit sanningen närmare om han sagt: "*låt den falla, låt den falla?!*"

Herr Nyström: Jag skall icke länge upptaga tiden. Jag ber endast få inlägga en protest emot den ärade motionärens karakterisering af de olika religiösa grupperna i denna Kammare, då han sade, att en grupp hölle på statskyrkan, hvaremot den andra gruppen vore lifvad af *mera moderna* idéer. För min del ber jag att få deremot förklara, att statskyrkans idéer just äro de moderna och att de frikyrkliga idéerna äro de ursprungliga och antika. Kristi egna och apostlarnes idéer voro icke statskyrkliga utan frikyrkliga. Detta var äfven Luthers lära och den lutherska lärans ursprungliga idé. "Huru artigt", säger Luther, "skulle det rimma sig, om Leipzigsboarne ville ålägga oss Wittenbergare några befallningar, eller tvärt om, vi Wittenbergare ålägga Leipzigsboarne några sådana! Man skulle visserligen till tack skänka de befallande prustrot för att rensa sin hjerna och

Angående
ny författ-
ning för
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

bota sin snufva.“ Och Kristus själf förklarade, att ingen konung skulle vara den högsta biskopen i hans kyrka, utan att man skulle gifva konungen hvad konungen tillhörde och Gudi hvad Gudi tillhörde. Vill den ärade motionären vara med om en sådan reform och organisation af den lutherska kyrkan, att man går tillbaka till den första kyrkans grundsats, att de personer, hvilka vilja tillhöra den lutherska kyrkan i Sverige, af fri öfvertygelse och utan tvång må till densamma erlægga sina gärder, då kan man skänka hans bemödande sitt intresse, ty då kan man hoppas att få en välsignelserik organisation. Men vill han fortfarande stå på den grunden att tvinga personer tillhöra en kyrka, som de icke älska och att erkänna en jordisk regent såsom högste biskop och styresman i kyrkan, då tror jag att hela organisationen ramlar omkull.

Det är, som jag redan yttrat, denna protest jag velat inlägga mot den af motionären gjorda åtskilnaden mellan den statskyrkliga gruppen i Kammaren och den enligt hans åsigt af de moderna idéerna besjälade gruppen. Det är just den af honom kallade moderna idéen, som är den rätteligen antika och ursprungliga, ty det är Kristi egen idé i fråga om hans kyrka och dess organisation.

Herr Vilh. Carlson instämde med Herr Nyström.

Herr Ekman: Jag skall blott be att få mot den ärade motionären göra den invändningen, att just derföre att han i sin motion säger, att ingen organisation kan upphjelpa lifvet, utan blott der lif finnes, der är organisation på sin plats, och jag för min del anser att den svenska statskyrkan saknar lif, just derföre har jag motsatt mig den föreslagna organisationen. Jag önskar att kyrkan först må intaga en sådan ställning, att hon kan blifva en hård för ett sant religiöst lif. Sedan kan man tänka på en organisation.

Hvad sedan beträffar den ärade motionärens undran, att jag flera gånger om statskyrkan upprepat: låt den stå! låt den stå! men att jag från min ståndpunkt i stället bort säga: låt den falla! låt den falla! så tog jag för afgjort, att han skulle förstå, hvad jag menade, äfven om visan var halfqväden. Jag menade: låt den stå! låt den stå! — den faller nog snart.

Herr Grefve Sparre: Om man med religiöst lif skulle mena det väsen eller oväsen som en hop s. k. frikyrkliga ställa till i vårt land, då ber jag Gud bevara oss för sådant lif. Vi hafva hört tillräckligt af dessa predikningar i Kammaren redan under denna session, och jag skulle önska att herrarne ville bespara oss att höra mera deraf.

För min del vill jag icke förlänga diskussionen; jag skulle anse mig dermed hafva begått ett stort fel. Men jag tror mig icke sakna grund för den uppfattningen, att jag uttalar den allmänna meningen, då jag säger, att statskyrkan icke så helt och hållet förlorat sin kredit, som den ärade talaren i mitt grannskap nyss påstod, och då jag förklarar att alla dessa anathemata icke äro på sin plats. Den, som lever på landet, känner väl till att det ännu hos folket finnes en

ganska stor fond af religiös tro och det förefaller mig derföre mindre lämpligt att man skall få här i Kammaren utan gensaga utslunga sådana uttryck som vi nyss fått höra.

*Angående
ny författ-
ning för
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt efter af Herr Talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 6.

Efter föredragning dernäst af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 47, *Om ändrade grunder för val af landstingsmän.* i anledning af väckt motion om ändrade grunder för val af landstingsmän, uti hvilket utlåtande Utskottet hemställt, att berörda af Herr P. M. Larsson afgifna motion icke måtte föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd, lemnades på begäran, ordet åt motionären

Herr P. M. Larsson, som anförde: Då jag såg, att Lag-Utskottet enhälligt afstyrkt min motion, trängde sig den tanken på mig, att jag möjligen begått ett stort misstag genom att åtaga mig målsmanskapet för i fråga varande motion rörande sättet för val af landstingsmän. Men sedermera, då jag började att genomläsa betänkandet, fann jag åtskilligt, som gifvit mig anledning att icke alldeles förbigå saken med tystnad.

Det första skäl för afslag å motionen, som Lag-Utskottet plägat framdraga under denna riksdag i sina betänkanden, stöter på de obotfärdigas förhinder och består i den tarfliga frasen, att motionärerne icke framlagt detaljeradt förslag till den påyrkade förändringen i den eller de författningar, hvori ändring åsyftas. Jag känner mig naturligtvis icke vuxen att framlägga förslag i utskrifna lagparagrafer, utan har såsom vanligt angifvit de förändringar, som i detta fall enligt min åsigt borde vidtagas för att komma till något bättre resultat i afseende på landstingsmannaval. När jag gjort detta så har jag icke varit okunnig om att det åsyftade målet här och der på landsbygden skulle kunna leda till en motsatt verkan. Säkert är i alla fall att förändringen, om den kommit till stånd, i allmänhet innebär ett framsteg, äfven för landet och alldeles afgjort för städerna. Att alltså genom omedelbara val valets karakter öfverhufvud skulle blifva en annan och valresultatet mångenstädes ett annat, än hvad med nu gällande bestämmelser i ämnet frambringas, och att förslaget sålunda i själfva verket innefattar ett förslag till maktfördelning om ej maktöfverflyttning i ganska väsentlig mån i fråga om nu förevarande val eger sin rigtighet. Detta hufvudskäl som för Lag-Utskottets afstyrkande varit afgörande, synes mig ej för denna Kammare vara så betydande, att det lade hinder i vägen för framgången af ett förslag i det syfte som min motion afser. Ty säga hvad man vill så måste det erkännas, att det är en väsentlig skilnad mellan val till kommunernas nämnder och tjänstemän och val till landets representation. Det är blott i undantagsfall, som man öfverlemnar den viktigare medborgerliga valrätten till en annan, och som sker i kommunerna då stadsfullmäktige och elektoror för landstingsmannaval åtaga sig den viktiga

Om ändrade
grunder för
val af lands-
tingsmän.
(Forts.)

uppgiften att välja riksdagsdagsman i första Kammaren o. s. v. Det gäller verkligen ingen obetydlig sak att tänka på att en förändring är nödvändig, emedan allt intresse från mängdens sida för landstingsmannavalet genom nu gällande föreskrifter alldeles dödas. Det händer ej undantagsvis att kotteriväsendet gör sig gällande på det sätt att det ser ut, som om personer vore utsedda till landstingsmän för lifstiden, och herrarne veta nog huru det på många ställen går till på landet vid dylika val. Dels välja de maktegende hvarandra, dels skickas inspektoren der ofta till valstämman för att välja sin principal till landstingsman, och så går det hela vägen.

Kanhända har jag misstagit mig om rätta sättet för en förändring i detta afseende, men jag har velat föra frågan på tal, och vore derföre önskligt, om en diskussion till ledning för framtiden rörande densamma uppstode. För närvarande anser jag mig emellertid icke böra yrka bifall till min motion.

Herr Gumælius yttrade: Motionären har yttrat några ord från sin ståndpunkt, som landtmannarepresentant. Må det äfven tillåtas mig att tillägga några ord från min ståndpunkt såsom stadsrepresentant. Jag vill lika med honom uttala den mening, att denna fråga nog tål att tänka på, och jag spår, att den tid varder kommande, då Lag-Utskottet icke står enhälligt i sitt afstyrkande af motioner i denna rigtning, ty der finnas missförhållanden. Motionären har skärskådat en del af Lag-Utskottets motivering, jag skall något litet se på en annan del.

Lag-Utskottet börjar med att uppställa en prydlig, något djerf antites, då Utskottet säger att en *mindre* korporation kan med *större* omsigt förfara vid val. Det är en ganska egendomlig sammanställning detta, den mindre korporationen och den större omsigten. Huru går det till på sådana ställen, der — såsom i åtskilliga landtkommuner — en enda person har makt att bestämma ett val? Der väljer han sig sjelf eller låter sin inspektor välja sig eller ock låter han sin inspektor vara elektor. Men äfven i städerna går det ofta så till, att ett kotteri i sjelfva verket tager samhällets ledning i sina händer och kan vara tillräckligt mäktigt att bestämma stadsfullmäktigvalet, hvar efter det inom stadsfullmäktige ordnar landstingsmannavalet. Jag känner en stad med ett halft dussin landstingsmän, der det i en följd af år gick så till, att man godhetsfullt upplät en plats som landstingsman åt stadens borgmästare, men besatte alla de öfriga platserna med medlemmar af stadens enskilda banks styrelse. Detta har Lag-Utskottet funnit vara ett val med "större omsigt". Sedan en medlem af bankens styrelse upphörde att vara ordförande i stadsfullmäktige, så uppläts jemväl en landstingsmannaplats åt fullmäktiges ordförande och sedan en bankdirektör ledsnat vid att vara landstingsman, satte man till en af bankens revisorer för att fylla den platsen. Sålunda bestämdes stadsfullmäktiges väljande och val från bankens rum, och bankens styrelse bildade hufvudsakligen stadens representation i landstinget. Jag får säga för min del, att om det skulle — såsom Utskottet sagt sig frukta — blifva någon liten "maktöfverflytt-

ning“ eller maktjemkning så, att landstingsmannavalen förättades litet mera på samma sätt som riksdagsmannavalen, så tror jag det skulle verka godt och valen blifva mindre ensidiga.

När nu emellertid motionären icke gjort något yrkande, är det icke lämpligt, att något yrkande göres från annat håll; men jag har känt mig manad att säga några ord, på det att motionen icke måtte alldeles under tystnad begravas.

*Om ändrade grunder för val af landstingsmän.
(Forts.)*

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 6 (i samlingen N:o 14), öfver förslag rörande vård af medellöse sinnessjuka i riket.

§ 8.

Konstitutions-Utskottets Memorial n:o 11 i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förändrad lydelse af 6 och 7 §§ Regeringsformen, hvilket memorial härefter föredrogs, lades till handlingarne.

§ 9.

Föredrogs, hvart efter annat, och biföllos Konstitutions-Utskottets Utlåtanden:

N:o 12, i anledning af väckt motion om ändring i 28 § 1 mom. Regeringsformen; och

N:o 13, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande revision af grundlagar samt utarbetande af nytt förslag till föreningsakt mellan Sverige och Norge.

§ 10.

Härefter förekom till behandling Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 14, i anledning af väckt motion angående ändring i 17 § Riksdagsordningen.

Om ändring i 17 § Riksdagsordningen.

Motionären Herr *Joh. Ohlsson* från Stockholm hade föreslagit, att sista momentet af nämnda grundlagsparagraf skulle erhålla följande förändrade lydelse:

“Vid dessa val — — — — —
— — — — — valrätt tillkommer.” *Röstlängd skall, innan den såsom vallängd sålunda användes, före hvarje val framläggas till granskning samt rättas på sätt i kommunalförordningarne föreskrifves eller i vederbörligen fastställd valordning kan vara eller varda bestämd; och må anmärkning mot längden, framställd efter den för valet ut-satta tid, icke upptagas till pröfning.*

Om ändring
i 17 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt anteckning å Utlåtandet hade reservation mot Utskottets motivering anmälts af Herr *Hedin*.

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Joh. Ohlsson: Då Konstitutions-Utskottet i sitt utlåtande antydtt, att frågan antagligen, för så vidt det beror på Utskottets initiativ, skall vid någon af de följande riksdagarne komma före i en mera utvecklad form, torde det icke vara skäl att nu närmare ingå i en granskning af Utskottets afstyrkande utlåtande. Jag kan dock icke underlåta att med anledning af hvad Utskottet yttrat hålla fast vid den grundsatsen, att en tid måste vara bestämd, inom hvilken anmärkningar mot vallängden ovilkorligen skola vara afgifna, för att afseende vid dem skall kunna fästas, och att en bestämmelse härom måste hafva sin plats i grundlagen och kanske just i § 17 af Riksdagsordningen. Vidare håller jag fast dervid, att valdagen är den lämpligaste yttersta tiden för afslutande af vallängden, ty att den skulle, såsom Utskottet antydtt, förut vinna laga kraft, förutsätter, att dess afslutande skedde så lång tid förut, att förändringar i en del valmäns kvalifikationer kunde inträda mellan afslutningen och valförrättningen. En valförrättare vore då hindrad att från valurnan afvisa den, som han visste icke hade valrätt enligt grundlagens ordalydelse, likasom han vore förhindrad att tillåta den rösta, som styrkte sin rätt dertill. Sådant vore uppenbarligen stridande mot de principer, grundlagen fastställer, eller att en hvar, som har den och den kvalifikationen, är berättigad att deltaga i valet, och detta kan väl icke afse annan tid, än då valet förrättas. Jag har endast velat yttra detta. Naturligtvis står det mig likasom en hvar riksdagsman fritt att vid en kommande riksdag upptaga frågan igen, i händelse Konstitutions-Utskottet icke skulle finna sig manadt dertill. Om jag skulle komma att göra detta, blifver jag då äfven i tillfälle att mera klart än nu motivera och formulera ett sådant tillägg i grundlagen, som det jag nu föreslagit och fortfarande anser behöfligt.

Herr *Hedin*: Då Utskottets utlåtande, enligt min tanke, icke är affattadt i fullt sträng öfverensstämmelse med den föregående diskussionen i Utskottet, så vågar jag här icke tala på Utskottets vägnar, utan blott å mina egna; men så mycket kan jag våga säga, att det var en temligen allmän mening i Utskottet, att de brister, på hvilka motionären fäst uppmärksamheten, icke kunde på ett tillfredsställande sätt afhjelpas, annat än genom en fullständig vallag, och jag har för min del påyrkat, att ett yttrande i den riktningen skulle inflyta i Utskottets afstyrkande af Herr Johan Ohlssons motion.

Att åter *utarbeta* en sådan vallag torde knappast vara möjligt för någon annan än regeringen, och jag skulle för min del därför gerna hafva sett, att Utskottet med anledning af Herr Ohlssons motion gjort hemställan till Riksdagen om en skrifvelse till Kongl. Maj:t i detta

ämne. Det är tydligt, att en sådan lag komme att ingripa i åtskilligt mer än i sjelfva grundlagen och då uppstår tvekan, huru vida det kunde tillkomma Konstitutions-Utskottet att, inom de gränser grundlagen uppdragit för dess åtgärder, försöka utarbета en sådan lag, äfven om Utskottet egde kraft och förmåga dertill. Jag antager emellertid, att denna fråga vid nästa riksdag kommer fram i en annan form; jag ser nemligen ingen annan utväg, än att göra hemställan hos Kongl. Maj:t om att inom regeringen eller genom en komité låta utarbета ett fullständigt förslag till vallag.

*Om ändring
i 17 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Lasse Jönsson: Utskottet ansåg sig icke kunna tillstyrka motionärens förslag, då det icke fann skäligt att i grundlagen intaga bestämmelser om viss tid för godkännande af vallängden. Hvad beträffar den siste talarens anförande, vill jag nämna, att det visserligen inom Utskottet till en början var tal om att föreslå en vallag, men vid närmare besinnande ansågs det icke passande, att komma in till Kammaren med ett förslag, som motionären icke begärt, och därför ansåg sig Utskottet böra afstyra förslaget.

Jag har endast velat upplysa om detta och tager mig i öfrigt friheten yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Sam. Johnson: Det är mycket riktigt hvad Herr Hedin nyss yttrade, att det inom Utskottet var mycket stark fråga om att tillstyrka en skrifvelse till Kongl. Maj:t i det förevarande ämnet då man ansåg att en ny vallag obestriddligen vore lika nödig som nyttig. Men deremot invändes, såsom nyss jemväl nämndes, att då motionen icke var affattad i sådant syfte, frågan om en dylik skrifvelse icke borde af Utskottet beröras. Den ärade motionären har förklarat sig ämna till nästa riksdag inkomma med ett nytt och bättre förslag i ämnet. Jag önskar då att han måtte framkomma med förslag icke blott till erforderliga ändringar i grundlagen utan äfven i kommunallagarne. Ty dessa måste i min tanke äfven omarbetas. Kommunalstämman ordförande har i afseende å riksdagsmannavalet en sådan makt att han i väsentlig mån kan inverka på valets utgång, exempelvis endast derigenom att han af glömska eller slarf icke inskickar valprotokollet, hvilket naturligtvis kan ändra hela valets utgång. Jag har i detta fall icke någon anledning till klagan från min ort, men jag vet att sådant passerat i grannkommuner både i norr och vester. För att en ny och tillfredsställande vallag, hvilken jag anser vara af behovet högt påkallad, må komma till stånd, bör således i min tanke förändringar äfven vidtagas i kommunallagarne. Jag har därför i likhet med Utskottets flertal ansett motionen nu icke kunna föranleda någon åtgärd och yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Sjöberg från Stockholm: Jag skall endast med några få ord fördröja öfvergången till behandlingen af det digra betänkande, som ligger på Kammarens bord. Jag instämmer naturligtvis i det slut, hvartill Utskottet kommit, och har således i det afseendet icke någon anmärkning att framställa, men det förefaller mig så som om

Om ändring
i 17 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Utskottet hade kunnat, synbarligen åtminstone, egna något litet mera arbete åt den förevarande frågan, än hvad som kan slutas till af Utskottets temligen kortfattade betänkande. Jag föreställer mig nemligen, att det skulle hafva varit af synnerlig vikt, att Utskottet, litet närmare än som skett, sökt utreda de grunder, hvarpå enligt Utskottets mening, nya valbestämningar böra affattas. Det är obestriddigt, att författarne af den nu varande Riksdagsordningen gingo temligen lättvindigt, — för att ej begagna något annat uttryck, — tillväga, då de helt enkelt hänvisade till tre kommunallagar, som i vissa delar skulle, jemte de få stadganden, hvilka i det hänseendet förekomma i Riksdagsordningen, utgöra vallag. Derigenom kom man väl ifrån saken, men *huru* man kom ifrån den, synas vederbörande icke hafva tagit i betraktande. Följden har också blifvit, att icke blott valen i städerna, utan äfven de på landsbygden, blifvit allt emellanåt öfverklagade och att man nästan kan säga, att de grunder, som vid valen nu mera äro bestämmande, äro att söka i de prejudikat, hvilka af Högsta Domstolen på anförda besvär öfver försiggångna riksdagsmannaval meddelats. Det är utan tvifvel både för svenska folket och alla vederbörande, hvilka med saken haft att skaffa, en heder, att det hittills kunnat gå som det gått, och att man i de särskilda fallen ej haft ringaste anledning att tvifla, vare sig på vederbörandes goda vilja eller förmåga att, så vidt med de otillräckliga föreskrifterna i ämnet varit möjligt, följa vissa bestämda grundsatser. Men otvifvelaktigt är, att det icke länge bör fortfara på det hittills varande sättet, och därför tror jag, att, såsom jag redan yttrat, det hade varit af vikt, om Utskottet litet närmare än som skett sökt påpeka nu antydda förhållanden. Det är naturligtvis också för Utskottet med de krafter, som stå detsamma till buds, vida lättare än för en enskild medlem af riksdagen att uppställa några sådana vissa grunder för en ny valordning; och det hade varit dess mera tillfredsställande, om så skett, som det alltid utgjort ett stöd för såväl den nuvarande och troligen återkommande motionären, som en möjligen blifvande motionär i ämnet, hvilken i likhet med mig måhända skulle kunna höra till deras antal, som kunde våga ett försök i det afseendet.

Såsom en följd af det anförda har jag icke, enligt hvad jag redan antydtt, att göra något yrkande, utan det har blott varit några önskingar till en kommande riksdag, jag med det sagda velat uttrycka.

Häruti instämde Herr *Grafström*.

Herr Friherre Nordenskiöld: Då Utskottet behandlade denna motion erkände Utskottet enhälligt, att åtskilliga missförhållanden förefunnos, hvilka behöfde rättas. Dock torde missförhållandena icke vara så stora, som mången kanske föreställer sig efter trasslet vid det sista valet i Stockholm. Jag vågar påstå detta, emedan *huru* en vallag än affattas skall det alltid kunna inträffa, att, då 7,000 personer rösta, och majoriteten beror på 5 å 6 röster, det kan uppstå tvistigheter, om icke bland dessa 7,000 röster 5 å 6 afgifvits af

personer, som icke varit berättigade att deltaga i valet. En bland orsakerna dertill att det första valet i Stockholm öfverklagades och underkändes var t. ex. det förhållandet, att några personer, som icke voro svenska medborgare, deltagit i valet. Således hade i detta fall ett missbruk egt rum, som naturligtvis är förbjudet redan i nu gällande föreskrifter och som därför svårligen hade kunnat förhindras genom förändring i dessa eller genom en ny vallag.

Utan tvifvel äro dock de för val till riksdagsman nu gällande lagar och föreskrifter mycket bristfälliga. Utskottets ledamöter voro därför till en början enige deri att en förändring i dem vore högeligen önskvärd — om det ock var tydligt att motionären för denna fråga ej lyckats träffa den rätta lösningen. När det sedan blef fråga om hvad som borde sättas i stället, visade det sig att någon enighet i Utskottet ej kunde ernås. Många förordade ifrigt en ny vallag, andra ansågo att målet lämpligare kunde vinnas på annat sätt. Deri voro dock alla fortfarande eniga, att *om* en ny vallag skulle utarbetas, detta icke kunde tillkomma Konstitutions-Utskottet ensamt, emedan i denna lag mycket måste ingå, som det ej tillkomme Konstitutions-Utskottet att behandla. Af det längre utlåtande, som först uppsattes med anledning af motionen, utgallrades småningom allt mer och mer, så att till slut endast återstod, hvad som nu synes. Det är visserligen icke synnerligt långt och för den, som anser att ett utskottsutlåtande bör värderas efter dess längd, kan det visserligen icke vara tillfredsställande. Men för besvarandet af sjelfva motionen torde utlåtandet vara fullt tillfyllestgörande. Vi hafva ju dessutom ännu två år qvar af denna riksdagsperiod. Utan att frågans lösning det minsta fördröjes, blir därför den nuvarande eller någon ny motionär i tillfälle att vid en kommande riksdag upptaga den ånyo genom att framlägga ett förslag, som har större utsigt till framgång än detta till lösende af denna i verkligheten ganska svåra fråga.

Alla hafva instämt i Utskottets förslag, och jag har intet annat yrkande att framställa än om bifall till detsamma.

Öfverläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Till handläggning företogs nu Stats-Utskottets Utlåtande N:o 14, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Under denna punkt hemställde Utskottet, att en af Herr J. Andersson i Tenhult inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 2), an-
Andra Kammarens Prot. 1885. N:o 44.

*Om ändring
i 17 §
Riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

*Angående
väckt förslag
om utredning
rörande bort-
tagande af
insamlingar
af medel ge-
nom kollekter
och stam-
2 böcker m. m.*

*Angående
väckt förslag
om utredning
rörande bort-
tagande af
insamlingar
af medel ge-
nom kollekt
och stam-
böcker m. m.
(Forts.)*

gående dels utredning i fråga om erforderligt statsbidrag för den händelse kollekt till vissa ändamål borttoges, dels anvisande af förslagsanslag för dylik förändrings delvisa genomförande redan med nästa år, måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Efter föredragning af punkten anförde

Herr Anderson i Tenhult: Då jag icke är tillfreds med det slut, hvartill Utskottet kommit, ber jag få yttra några ord. I sin motivering på sid. 4 har Utskottet andragit, att de bidrag, som inom församlingarna upptagas, äro helt och hållet frivilliga. Ja, detta har jag icke i min motion förnekat, ty det är en sak, som jag förmodar nästan alla erkänna.

På vägen hit till Kammaren i dag mötte jag en person, som anhöll om en skärf. Jag fäste hans uppmärksamhet på att bettlande icke är tillåtet. Han svarade derpå helt fyndigt, att det berodde på mig sjelf, om jag ville lemna honom ett frivilligt bidrag. Jag var nästan frestad tro att han läst Utskottets föreliggande betänkande. Vidare säger Utskottet, att det icke finnes skäl att åsamka staten någon utgift för de medel, som genom kollekt insamlas. Jag tror att de tjenstemän, som äro anstälde vid domkapitlet och äro berättigade att af allmänheten fordra sin aflöning, icke vilja hafva den i form af kollekt, som utgå från kyrkorna, utan hellre få den af staten. Jag hade väntat att Stats-Utskottet i detta fall skulle hafva velat gå något längre, så att man af utlåntagandet kunnat till någon del sluta till, huruvida någon skyldighet fortfarande finnes att för dylika ändamål erlagga medel i kyrkorna. Vidare har Utskottet sagt att om församlingarna öfver höfvan betungades, så skulle församlingarna sjelfva kunna göra ändring häri. Huru en sådan ändring skall ske, det har jag icke klart för mig. Förmodligen har meningen varit att man skulle hafva lönerna utdebiterade af kommunerna, men har meningen varit sådan, torde de deraf komma att icke obetydligt betungas, ty det är hundratals dagsverken, som dessa sexmän på upp-
börden förlora, och de gå till ganska stora belopp.

Emellertid då motiveringen är så ofullständig, så hemställer jag att Kammaren behagade återförvisa frågan till förnyad behandling i Utskottet.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkten 3.

*Angående
dispositionen
af vissa i
Göteborgs
stift belägna
löningsbostäl-
len, anslagna
till enkesäten
åt kyrkoher-
dars enkor.*

I en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 135) hade Herr A. P. Lind föreslagit, att Riksdagen för sin del täcktes besluta:

”dels att, då numera presterskapets inom Göteborgs stift lönereg-
lering är verkställd, och dervid intet afseende tagits till de tillfälliga
inkomster, hvilka härflyta från lediga eller utarrenderade enkesäten
inom stiftet, dessa inkomster — med de nuvarande innehafvarnes rätt
oförkränt — böra fördelas mellan samtliga stiftet tillhörande prest-
enkor, hvilka dock till följd häraf icke böra heller kunna förlora de-
ras pensionsrätt i presterskapets allmänna enke- och pupillkassa;

"dels att, på samma gång Riksdagen ett sådant sitt beslut hos Kongl. Maj:t anmäler, Riksdagen gör underdånig anhållan, ej mindre, att Kongl. Maj:t hädanefter vid utnämmande af kyrkoherdar i Göteborgs stift måtte stadga, det den utnämnde skall åtnöjas med den förändring i afseende på inkomster från enkesäte, som Kongl. Maj:t kan framdeles föreskrifva, än äfven att Kongl. Maj:t täcktes genom nådigt bref till Domkapitlet i Göteborg anbefalla Domkapitlet att vid utfärdande af fullmakter eller konstitutorial åt pastorer i sådana pastorat, der Kongl. Maj:t saknar utnämningsrätt, göra enahanda förbehåll;

Angående dispositionen af vissa i Göteborgs stift belägna lönningsbostälen, anslagna till enkesäten åt kyrkoherdars enkor.
(Forts.)

"dels ock slutligen att, i den händelse en närmare utredning af frågan anses af Kongl. Maj:t nödig, det täcktes Kongl. Maj:t föreskrifva vidtagandet af en dylik åtgärd och derefter till Riksdagen i ämnet inkomna med proposition."

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Sedan denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr A. P. Lind: Då man vågat framkomma med en motion inom Riksdagen, är det tydligt att förslagsställaren dermed åsyftat att få vissa missförhållanden rättade och i synnerhet rena orättvisor afskaffade. Detta låg till grund för den motion, som jag i denna fråga väckte. Jag förestälde mig derjemte att det inom hela Riksdagen icke kunde finnas någon, som ansåge det ligga rättvisa deruti, att åtskilliga kyrkoherdar inom sina pastorat hafva ett rätt rundligt påbröd från enkesätena på sina löneinkomster; hvilket vid löneregleringen icke beräknats. Detta, som jag kallar påbröd, består deruti att inom de pastorat der kyrkoherdeenka ej finnes, hela enkesätets årliga afkomst uppbäres af kyrkoherden, hvarigenom kyrkoherdens årliga löneinkomster betydligt höjas utöver den af Kongl. Maj:t genom löneregleringen fastställda årsinkomst. I sådana fall vore väl med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att Kongl. brefvet den 29 Augusti 1648 ändrades derhän att prestenkor från andra pastorat, hvilka ej kommit i åtnjutande af enkesäte, kunde sins emellan få dela afkomsten från enkesäte i de pastorat, der enka ej finnes.

Vidare kan såsom i hög grad orättvist betraktas det förhållande att inom de pastorat, der flera prestenkor finnas, endast den, som först blifvit enka, skall uppbära hela inkomsten af enkesätet utan afseende å de öfrige, som kunna vara i vida större behof deraf, men icke få en enda skärf.

Dessutom torde bemärkas, att då det nyss omtalade Kongl. brefvet kom till stånd, funnos icke komministraturerna inrättade inom pastoraten. Hade detta varit förhållandet, så hade otvifvelaktigt regeringen år 1648 förklarar, att der kyrkoherdeenkor icke finnas, der må enkan efter en komminister njuta förmånerna af enkesätet.

Stats-Utskottet har, såsom stöd för afslag, åberopat endast hvad Kyrkolags-Utskottet vid 1878 års kyrkomöte sade, då denna fråga der var å bane, att frågan först bör förekomma på prestmötena inom stiftet — för att sedermera blifva föremål för regeringens och Riksdagens pröfning. Förhållandet är likväl så, att de enskilda prestmötena be-

*Angående dispositionen af vissa i Göteborgs stift belägna löningsbostäl-
len, anslagna till enkesäten åt kyrkoher-
dars enkor.
(Forts.)*

vistas till största delen af de förmögnare kyrkoherdarne, alldenstund det lägre presterskapet icke har råd att resa ens till det närmaste mötet och många hafva lång väg och dertill knapp reskassa. Skulle dessutom vid ett sådant möte det lägre presterskapet vilja framställa en önskan om en bättre reglering af enkesätena, så hesitera de ofta att göra detta, emedan de derigenom riskera att stöta sig med sina förmän.

Jag vill nu icke framställa något yrkande hvarken på återremiss eller bifall till motionen, utan får lemna förslaget i sitt nuvarande öde och med Utskottets utlåtande tills vidare låta bero.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4—8.

Blefvo likaledes bifallna.

Punkten 9.

Angående anslag till förändring af den extra ordinarie professuren i geologi vid universitetet i Lund till ordinarie.

Utskottet hemställde i denna punkt, att inom båda Kamrarne väckta motioner, i Första Kammaren af Herr *M. Hallenborg* och inom Andra Kammaren af Herr Friherre *A. E. Nordenskiöld*, om anvisande af ett årligt anslag af 2,000 kronor, till förändrande af den extra ordinarie professionen i geologi vid Lunds universitet till ordinarie, ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Friherre Nordenskiöld: Geologien är den yngsta medlemmen i naturvetenskapernas syskonkrets. Dess ålder såsom vetenskap går knappast mer än 150 år tillbaka i tiden och för 100 år sedan var den endast undantagsvis representerad vid något af Europas universitet. Detta var också mycket naturligt, ty läran om jordklotets uppkomst och om de lager, af hvilka den fasta jordskorpan är bildad, var då så litet utvecklad, att den knappast kunde sägas utgöra någon särskild disciplin. Sedan dess har geologien såsom vetenskap utvecklat sig ofantligt; man eger nu deri en ytterst omfångs- och innehållsrik geologisk litteratur. Den förr så föga beaktade vetenskapen har så som knappast någon annan ingripit på alla de praktiska lifvets skilda områden och den har haft ett mäktigt inflytande på alla bildade folks verldsåskådning. Få verkliga högskolor torde ock numera finnas, vid hvilka ej den geologiska vetenskapen är representerad genom en eller flere ordinarie professioner, rika muséer och andra för geologiens studium afsedda inrättningar.

Ett undantag i det hänseendet bildade länge våra svenska universitet och bildar ännu i denna stund vårt södra universitet i Lund. För närvarande är den geologiska vetenskapen derstädes representerad endast genom en enda extra ordinarie professor. Detta är förenadt med en mängd olägenheter. Det är orättvist och olämpligt att geologien skall intaga en mer underordnad ställning vid universitetet än de andra naturvetenskaperna, och dess kraf blifva icke behörigen tillgodo-

sedda, så länge dess målsman, såsom endast extra ordinarie professor, icke har säte och stämma i det akademiska konsistoriet. Detta är så mycket mer att beklaga, som jordlagrens byggnad i våra sydligaste provinser gör det der belägna universitetet vida lämpligare för studiet af den del af geologien, som omfattar läran om de lagrade bergarterna och om forntidens djur och växter, än universitetet i Upsala, hvars omgifningar företrädesvis synas egnade för studiet af mineralogien och de kristalliniska bergarterna. Något exempel derpå att hela detta ofantliga kunskapsområde numera skulle kunna behärras af en och samma forskare kan ej anföras. — Vid de allra flesta utländska universitet är geologien sålunda representerad af två eller flere ordinarie professorer.

För att studiet af denna särskildt för vårt land så ytterligt viktiga kunskapsgrän skall hos oss i någon mån kunna hålla jemna steg med geologiens studium utomlands, fordras därför, i fall vi ej vilja vid Upsala inrätta tvenne geologiska professioner och dit förlägga hela geologiens studium, ovilkorligen, att ämnet är representeradt äfven i Lund, åtminstone genom en ordinarie profession, och verklig skam är det att ett universitet finnes i Linnés och Berzelii fädernesland, der geologien endast tillfällighetsvis har en målsman.

Det är dessa omständigheter, som föranledt mig, till en del på begäran af en mängd vänner af den geologiska forskningen i vårt land, att framkomma med den nu föreliggande motionen. Jag gjorde det dock ogera. Jag har nemligen varit länge nog med i Riksdagen för att veta, att Stats-Utskottet sällan tillstyrker en enskild motion, der det gäller tillskapande af en ny tjänstebefattning, och mitt förslag går ju på sätt och vis ut derpå. Men jag ber få fästa uppmärksamheten derpå, att frågan icke egentligen gäller att inrätta en ny tjänst, utan endast att genom ett ringa anslag ställa så till, att en redan inrättad tjänst kan göra det gagn, som man har skäl att vänta af densamma. Jag skulle ändock icke framkommit med min motion, om det icke förefallit mig, som om på senare tider naturvetenskapens kraf inom regeringen icke blifvit tillgodosedda på ett sätt, som numera är fallet inom så väl större som mindre kulturländer och jemväl alltid inom vårt land varit från ålder häfdvunnet. Jag befarade därför att, om icke frågan bragtes å bane af enskild motionär, den ännu skulle få hvila och hvila mycket länge. Detta är orsaken till min motion och orsaken, hvarför jag nu får anhålla om bifall till densamma.

Herr Thomasson: Då Stats-Utskottet icke anført och säkerligen ej haft något annat skäl mot det framlagda förslaget, än att detta utgått från enskild motionär, vill jag allenast begagna tillfället att uttala den förhoppning, att regeringen ej skall underlåta att vid nästa riksdag komma fram med förslaget, som då utan tvifvel kan påräkna både Stats-Utskottets understöd och Riksdagens bifall. Jag vill icke göra något yrkande.

Herr Sven Nilsson: Som Kammaren torde finna, är det endast af formella skäl, som Utskottet afstyrkt motionen. Det torde väl icke lida tvifvel att Kongl. Maj:t, sedan hans uppmärksamhet en gång blif-

*Angående
anslag till
förändring
af den extra
ordinarie
professuren i
geologi vid
universitetet i
Lund till
ordinarie.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
förändring
af den extra
ordinarie
professuren i
geologi vid
universitetet i
Lund till
ordinarie.
(Forts.)*

vit fäst på ifrågavarande förhållande, skall, om en sådan åtgärd, som den nu föreslagna, befinnes behöflig, till en kommande Riksdag framkomma med förslag i berörda syfte. Jag kan sålunda icke finna annat än att Stats-Utskottet handlat fullt konsekvent och riktigt, då Utskottet afstyrkt bifall till motionen. Jag för min del anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt Herr Talmannen gifvit propositioner i enlighet med de yrkanden som förekommit, blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

Punkterna 10—11.

Biföllos.

Punkten 12.

*Angående
ifrågasatt
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

På anförda skäl hade i en inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 53) Herr C. F. Winkrans föreslagit, att det ordinarie anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom måtte höjas till 100,000 kronor, att af Kongl. Maj:t fördelas efter hittills följda grunder, men hemstälde Utskottet, att motionen måtte lemnas utan afseende.

Motionären, Herr Winkrans, erhöll på begäran ordet och ytttrade: Man börjar allt mer och mer medgifva, att äfven qvinnan är människa och medborgare, och man medgifver det icke endast i ord utan också i handling. Riksdagen tog förra året ett stort steg i det afseendet, då Riksdagen för sin del förklarade och Kongl. Maj:t sedermera bekräftade, att qvinnan skall vara myndig vid samma ålder som mannen. Men i samma mån som man på detta sätt gått framåt i att gifva qvinnan allt flere och flere rättigheter, i samma mån hafva också hennes pligter ökats, och det torde därför utan bevis vara klart, att för att äfven hon må kunna utveckla de rika anlag, hvaraf hon är i besittning, det äfven för henne fordras förberedande bildningsanstalter. Riksdagen har också medgifvit det, då han redan 1873 stälde till Kongl. Maj:ts disposition en fond af 30,000 kronor för att derigenom understödja sådana skolor för högre qvinlig undervisning, som deraf gjorde sig förtjenta och som ville underkasta sig de villkor Riksdagen hade föreskrifvit. Riksdagens mening var utan tvifvel, att alla dylika skolor, som deraf gjort sig förtjenta, skulle komma i åtnjutande af detta anslag, och Riksdagen ökade därför också anslaget från 30,000 till 40,000, 50,000 och slutligen 1882 till 70,000 kronor. Men redan då förklarades i Kongl. Maj:ts proposition, att det af Riksdagen begärda anslaget var för ändamålet otillräckligt. Ännu otillräckligare torde det nu vara, då sedan den tiden åtskilliga qvinliga skolor hafva uppstått, hvilka äro lika berättigade att få understöd som de gamla. Riksdagens mening med detta anslag har således icke kuunat genomföras, och därför har år efter år den ena motionären efter den andra uppträdt och yrkat, liksom jag i år, att Riksdagens

förklaring 1873 måtte blifva full verklighet. Nu säger Utskottet, att Utskottet icke har någon säker kännedom om resultatet af den undervisning, som meddelas vid dessa qvinliga läroverk, och yttrar sig också något satiriskt om den möjliga öfveranstängning, som motionären själf medgifvit. Ja, mine herrar, det är nog sant att man icke har någon säker kännedom om resultatet af den i dessa skolor meddelade undervisningen och likaså att man kan befara en öfveranstängning. Men skall man vänta till dess en fullt säker kännedom om detta resultat vinnes och till dess icke någon möjlighet för öfveranstängning finnes, då får man vänta icke i årtal, utan kanske i århundraden. Detta hindrade dock icke Riksdagen att, då det var fråga om de manliga skolorna, besluta ett mångdubbelt större anslag, oaktadt äfven beträffande dessa fans icke allenast *möjlighet* till öfveranstängning, utan, såsom den nyss nedsatta skolkomitén trott sig hafva uppvisat, full verklighet. Utskottet har därför också föreslagit ganska genomgripande och väsentliga förändringar i dessa skolors organisation. Äfven i fråga om dessa skolor var man icke *säker* om det resultat, som vinnes. Åtminstone tyckte man att det var väl litet. Men, som sagdt, detta hindrade dock icke Riksdagen att bevilja ett anslag af omkring 3 millioner kronor till dessa skolor, och vi motionärer begära blott ungefär en trettiondedel af detta anslag för de qvinliga. Vi kunna icke påstå, att dessa äro i fullt samma ställning som de manliga; men de äro dock underkastade samma villkor som de. De måste, i likhet med de manliga, afgifva sina årsberättelser och de måste äfven underkasta sig inspektion så väl af eforsebetena som af de personer, hvilka Kongl. Maj:t behagar för detta ändamål utsända. Jag har i min motion visat, att icke mindre än nio af de femtionio skolor för qvinlig ungdom, som finnas i vårt land, blifvit under år 1884 inspekterade af byråchefen för den inom Ecklesiastikdepartementet inrättade afdelning för ärenden rörande den högre undervisningen, och att resultatet af denna inspektion utföll så fördelaktigt man kunde vänta, då man vet med hvilken samvetsgrannhet och skicklighet arbetet i dessa skolor bedrives.

Jag tror således att tillräckligt talande skäl finnas för att motivera ett så litet anslag, som knappast utgör mer än 3 procent af det, som beviljats åt de manliga skolorna. Men då jag icke hyser någon förhoppning att kunna mot Utskottets afstyrkande genomdrifva min önskan, skall jag icke göra något yrkande utan nöjer mig med det resultat, till hvilket man har kommit. Jag hoppas dock att, på grund af den motion, som senare väckts af Herr Granlund och som i denna Kammare föranledt beslut om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, i hvilket beslut jag är öfvertygad att också Första Kammaren skall instämma, det resultat jag med min motion afsett skall inom en mycket kort tid uppnås, då frågan kommer i så goda händer som Kongl. Maj:ts.

Jag skall därför icke för närvarande framställa något yrkande.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

*Angående
ifrågasatt
höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

*Angående
förslag om
rätt till löne-
tursberäk-
ning för lä-
rare vid vissa
enskilda läro-
verk för kvin-
lig ungdom.*

Punkten 13.

I en till Riksdagen aflåten proposition af den 13 Februari 1885. (N:o 24) hade Kongl. Maj:t föreslagit:

att filosofie doktor, licentiat eller kandidat, som i behörig ordning genomgått den profårskurs, som för anställning vid statens allmänna läroverk vore eller kunde varda föreskrifven, samt inför vederbörlig myndighet aflagt godkänt undervisningsprof, måtte vid befordran till lektors-, adjunkts- eller kollegabefattning vid sådant läroverk ega att för framtida lönetur räkna sig till godo den tid, han från och med året näst efter bemälda profs afläggande tjenstgjort såsom lärare vid sådana läroverk för qvinlig ungdom, hvilka egde rätt att anställa mogenhetsexamen, så framt hans förenämnda tjenstgöring varit väsentligen lika med lektors, adjunkts eller kollegas tjenstgöring vid statens allmänna läroverk samt han företedde vederbörligt intyg derom, att han med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden; dock att i intet fall den tid, som sålunda för lönetur beräknades, finge öfverskrida tio år.

Utskottet hemställde, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af detta ärende anförde

Herr von Friesen: Den fråga, som här föreligger, är visserligen af vikt, men den är till sin omfattning ganska ringa, och jag skulle därför icke taga Kammarrens tid i anspråk, så vida jag icke önskade framhålla en allmän princip, som ligger mig om hjertat med afseende på alla våra skolor.

Men till en början vill jag anföra följande. Till följd af det aflöningsätt, som förefinnes vid statens allmänna läroverk, är det, med afseende på möjligheten att anskaffa dugliga lärare, en stor fördel för de enskilda läroverken, att lärarne vid desamma få, vid framtida befordran till lärare i statens läroverk, räkna sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad de år, de tjenstgjort i de privata läroverken. Detta förhållande har också föranledt ett Riksdagens beslut och en Kongl. förordning i detta syfte i fråga om de enskilda skolorna för gossar. Nu föreligger samma fråga i afseende å enskilda läroverk för qvinlig ungdom. Men det är att märka, att den ifrågasatta förmånen skulle tillkomma endast sådana flickskolor, hvilka hafva dimissionsrätt, d. v. s. ega rätt att anställa mogenhets- eller studentexamen. Af sådana skolor finnas för närvarande endast två, begge belägna här i Stockholm. Då således blott lärare anstälde vid dessa två läroverk, kanske en eller två vid hvardera, skulle komma i åtnjutande af lönetursberäkningen, så torde Kammarren deraf kunna sluta sig till den omfattning, frågan för närvarande har.

Det är emellertid egentligen icke för att säga detta, som jag begärt ordet, utan för att belysa de synpunkter, hvarur man sett frågan icke allenast inom utan äfven utom Utskottet. Man har sagt, att

den ifrågasatta åtgärden icke kan anses fullt lämplig. Mot denna synpunkt är ingen anmärkning att göra; ty det är klart att, om anordningen verkligen skulle befinnas olämplig, man icke bör lemna sitt bifall dertill. Man har sålunda framhållit, att det skulle finnas olikheter i afseende å disciplin och undervisningsmetoder vid de manliga och qvinliga läroverken. Jag tror visserligen, att sådana olikheter förefinnas, men de äro dock icke så stora, att icke lärare, som tjenstgjort många år i skolor för qvinlig ungdom, måste i allmänhet anses bättre kvalificerade att sköta lärarebefattning vid statens läroverk, än en ung lärare, som förut icke tjenstgjort i någon skola. Jag anser likväl, som sagdt, denna synpunkt vara fullt berättigad.

Deremot har man betraktat saken ur en annan synpunkt, som jag icke kan finna befogad. Man har nemligen ansett, att den ifrågställda, lärare vid skolor för qvinlig ungdom tillgodokommande förmånen icke skulle vara *billig*, och detta med afseende å kvinnors berättigade anspråk att vinna anställning och befordran vid sådana läroverk. Detta skäl förvånar mig, ty frågan är här en annan, nemligen huru vida det förefinnes behof för flickskolor att erhålla ifrågavarande rättighet, och huru vida det finnes tillgångar för att tillgodose behovet. Att ett sådant behof verkligen förefinnes, det har en föreståndare för en flickskola visat, och behovet är icke heller inom Utskottet bestridt. Finnas då tillgångar, som kunna fylla detta behof? Huru stora kostnaderna härför skulle blifva, kan jag icke precis säga. Men frågan är den, huru vida verkligen de personer, som hädanefter befordras till ordinarie lärare vid statens allmänna läroverk, i medeltal skola komma att vara i besittning af flere till lönetur berättigande tjenstår, om förmånen beviljas, än om Kongl. Maj:ts proposition afslås. Jag tror, att detta medeltal skall komma att ökas högst litet eller knapast något. Den utgift för statsverket, som genom ett bifall till den Kongl. propositionen skulle orsakas, skulle således blifva så godt som ingen. Det är ur dessa synpunkter, som man bort hafva sett förslaget. Förefinnes verkligen ett behof för de qvinliga läroverken att erhålla den ifrågasatta rättigheten för att kunna på ett riktigt sätt arbeta, så synes det mig att, då nästan inga särskilda kostnader derför erfordras, denna rättighet också bör beviljas dessa läroverk.

Att man här bort taga denna och intet annat i betraktande är hvad jag velat framhålla, liksom i allmänhet den viktiga, i början af mitt anförande åsyftade principen, att lärarepersonalens — vare sig den manligas eller den qvinligas — intressen måste sättas efter läroverkens. Här är icke frågan, om kvinnor skola hafva utvidgade rättigheter eller icke, utan det är fråga om hvad som är till nytta och gagn för de qvinliga läroverken. Det synes mig vara ganska olämpligt att blanda i hop dessa två frågor, som böra behandlas skilda från hvarandra.

Herr Helander: Jag anhåller få instämma med den föregående talaren och ber blott få tillägga, att jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Angående
förslag om
rätt till löne-
tursberäk-
ning för lä-
rare vid vissa
enskilda läro-
verk för qvin-
lig ungdom.
(Forts.)*

*Angående
förslag om
rätt till löne-
tursberäk-
ning för lä-
rare vid vissa
enskilda läro-
verk för kvin-
lig ungdom.
(Forts.)*

Herr Hedin: Jag är visserligen för min del öfvertygad, Herr Talman, att en del betänkligheter, som mer eller mindre offentligt uttalats med anledning af den Kongl. propositionen om lärares vid vissa flickskolor lönetursberäkning, icke äro helt och hållet grundade. Detta hindrar emellertid icke att Kongl. Maj:ts proposition hos mig väckt en ganska hög grad af förundran; detta därför att det finnes en annan lönetursberäkningsfråga, som jag anser att det hade varit angelägnare för Kongl. Maj:t att söka lösa än att nu framlägga förslag om den förevarande — en lönetursfråga, der rättvisa och billighet tala så högt för ändring i bestående förhållanden, att jag icke är i stånd att fatta, huruledes Kongl. Maj:t kunnat slå döförat till för den petition deri, som från mer än 500 elementarlärare inlemnats till Kongl. Maj:t, om jag är riktigt underrättad, redan under loppet af år 1882. Förhållandet är nemligen, att enligt cirkuläret af 1877 eller åtminstone till följd af den tillämpning, som detta cirkulär erhållit, man beviljat åt de extra lärarne vid elementarläroverken, ja, äfven åt docenter vid universiteten, en viss icke obetydlig lönetursberäkningsrätt, hvilken deremot är förnekad en ordinarie adjunkt eller kollega vid ett läroverk, som i följd af sina ådagalagda insigter eller sin lärareskicklighet lyckats blifva befordrad till lektor. Om en ordinarie adjunkt befordras till lektorstjänst, så befinner han sig därför i detta hänseende i sämre ställning än en extra lärare, som vunnit liknande befordran, eller en docent vid universitetet, som kanske aldrig undervisat i en skola och således icke kan åberopa den ringaste praktiska erfarenhet på detta område. Då nu en sådan fråga redan blifvit dragen under Kongl. Maj:ts pröfning och fastän den, som jag tror, icke gäller mer än sex eller sju personers intresse, likväl blifvit understödd af en så stor del af Sveriges lärarecorps, som varit fallet, tycker jag att Kongl. Maj:t i första rummet bort taga nämnda fråga om hand, innan Kongl. Maj:t besvarat Riksdagen med en så betydelselös framställning som den förevarande, och som jag finner att Stats-Utskottet gjort rätt i att afstyrka.

Herr Sandwall: Jag är förekommen af den siste talaren. Efter noga tagen kännedom om förhållandena och af den utaf Herr Hedin omnämnda petitionen, af hvilken jag har en afskrift i min hand, har jag icke kunnat annat än komma till samma åsigt som han i denna fråga. Visserligen har jag ingenting mot att det förevarande Kongl. förslaget går igenom och de extra lärarne således få den förmån, som här afses. Men då anser jag, att regeringen också bör tillse att de ordinarie jemväl kunna komma i åtnjutande af denna förmån.

Jag vill icke framställa något yrkande, men har endast önskat påpeka den oegentlighet som här vid lag förefinnes.

Herr Sven Nilsson: För min del hade jag trott att, när Kongl. Maj:t framlade denna fråga för Riksdagen, meningen var att bereda i främsta rummet en fördel åt de qvinliga läroverken. Men jag hör nu af eu talare på stockholmsbänken att förslaget hufvudsakligen afser att vara till gagn för vissa manliga lärare, som äro anstälde vid

sådana högre flickskolor, hvilka hafva dimissionsrätt. Då emellertid, enligt hvad samma talare redan påpekat, af sådana läroverk icke finnas mer än två i riket, synes mig förslaget praktiska nytta för närvarande vara af ganska underordnad betydelse.

Här har blifvit sagdt, att man i första rummet bör tillse, huru vida hehof af en sådan åtgärd, som den här föreslagna, verkligen förefinnes. Jag är alldeles öfvertygad om att, om ock ett sådant behof i någon mån är för handen, den tid snart skall inträffa, då ett sådant behof icke mer förefinnes, nemligen då den qvinliga undervisningen vid de offentliga läroverken utvecklat sig derhän, att qvinnan kan intaga den plats med hänsyn till våra barns skoluppfostran i flickskolorna, som nu beklädes af manliga lärare, och sålunda göra dessa öfverflödiga. Jag anser sålunda denna fråga vara för tidigt väckt och att vi böra låta qvinnan få litet tid på sig att fortsätta sin nyligen började bana såsom lärarinna vid de högre flickskolorna. Ett förslag sådant som det föreliggande skulle efter all sannolikhet i någon mån lägga hinder i vägen härför.

Jag yrkar därför bifall till Stats-Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Den fråga, som nu föreligger, handlar om lönetursberäkning för lärare, anstälde vid vissa qvinliga privata läroverk. Dervid har man väl sålunda icke att behandla frågan om lönetursberäkning för de ordinarie lärarne vid statens läroverk. Men eftersom äfven denna fråga nu dragits under debatt, ber jag få erinra om Kongl. brefvet den 13 Maj 1864, enligt hvilket adjunkt eller kollega, som innehar högre lönegrad vid elementarläroverken än lägsta lektorslönen, är berättigad att, om han befordras till lektor, komma i åtnjutande af enahanda löneförmåner, som han dittills innehaft. Att i öfrigt de bestämmelser, som röra lönetursberäkning för lärarne vid de allmänna läroverken, lida af inkonsequenser och behöfva omarbetas, kan icke bestridas; men jag har icke ansett det lämpligt att framlägga förslag i detta syfte annat än i sammanhang med öfriga frågor angående läroverkens omorganisation.

Hvad nu angår det förslag, som nu föreligger till behandling, har det synts mig vara billigt. Då man ju sträfvat i rigtningen af likställighet mellan den qvinliga och manliga undervisningen, så har det synts hafva skäl för sig att de qvinliga läroverk, som äro likställda med de manliga i rättighet att anställa afgangsexamen, äfven må erhålla samma rättigheter i afseende å lönetursberäkning som de förra. Jag tror icke detta kan vara annat än en förmån för läroverken, och icke heller kan deraf någon fara uppstå för att icke qvinnor skulle blifva vid dem anställda. Det är i allmänhet mycket billigare att anställa qvinnor än karlar, så att det är för läroverken sjelfva en ekonomisk förmån att hafva qvinliga undervisare. Det är äfven så, att föräldrar föredraga qvinliga framför manliga lärare i sådana skolor, der flickor undervisas. Således ligger äfven deri ett skäl för läroverken att välja qvinliga lärare. Men det låter sig icke alltid göra att få kompetenta sådana, hvadan behof stundom finnes att hafva manliga lärare.

*Angående
förslag om
rätt till löne-
tursberäk-
ning för lä-
rare vid vissa
enskilda läro-
verk för qvin-
lig ungdom.
(Forts.)*

*Angående
förslag om
rätt till löne-
tursberäk-
ning för lä-
rare vid vissa
enskilda läro-
verk för kvin-
lig ungdom.
(Forts.)*

Då denna fråga emellertid redan fallit i Första Kammaren, vill jag icke besvara Kammaren med något vidlyftigare ordande om den-
samma.

Herr Hedin: Det torde återstå att förklara, i hvilket *närmare* samband denna förändring står med den ifrågasatta stora läroverks-
reformen än *den* lönetursfråga, som blifvit bragt å bane genom en af
500 elementarlärare inlemnad petition.

Vidare, och med anledning deraf att Herr Ecklesiastikministern
hänvisat till 1864 års förordning, skall jag be få erinra om följande
faktum. En lärare vid ett läroverk i mellersta Sverige, som i 13 års
tid tjenstgjort dels såsom extra lärare, dels såsom adjunkt, blef be-
fordrad till lektorsplats, hvarpå han sökte uppflyttning till andra löne-
graden, men fick afslag på den grund att den tjenstgöring han åbe-
ropade var tjenstgöring såsom ordinarie adjunkt och icke såsom extra
lärare. Den, som icke är mera hemmastadd än jag — och jag för-
modar äfven de flesta här — uti Ecklesiastikdepartementets outran-
sakliga mysterier, lär icke kunna förklara en sådan lagstiftning.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Kammaren torde finna na-
turligt att dylika lösa uppgifter icke kunna besvaras, liksom jag icke
tror att det är öfverensstämmande med grundlagen att i denna ord-
ning draga enskilda regeringsbeslut under debatt.

Herr Hedin: De uppgifter jag lemnat äro absolut korrekta.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Sedan Herr Talman-
nen till proposition upptagit de gjorda yrkandena, blef Utskottets
hemställan af Kammaren bifallen.

Punkterna 14—16.

Biföllos.

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.*

Under *punkten 17*, som härefter föredrogs, hade Utskottet utlåt-
it sig i anledning af så väl Kongl. Maj:ts framställning som åtskilliga i
Andra Kammaren väckta motioner i fråga om aflöningen till lärare
och lärarinnor vid folkskolor och småskolor m. m.

I den af Kongl. Maj:t till innevarande Riksdag aflåtna proposi-
tionen angående statsverkets tillstånd och behof var uti ifrågavarande
afseende föreslaget:

att det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till lönetillskott
åt lärare vid folkskolor och småskolor å 2,450,000 kronor måtte höjas
med 430,000 kronor.

I denna förhöjning inginge *dels* det belopp af 180,000 kronor,
som till beredande af tillfällig löneförbättring åt folkskolelärare och
lärarinnor från och med 1884 uppförts å *extra* stat, och som Kongl.
Maj:t föreslagit skola till den ordinarie staten öfverflyttas, *dels* ock

ett belopp af 250,000 kronor, hvarmed Kongl. Maj:t ansett det ordinarie förslagsanslaget böra höjas, med hänsyn dertill att, enligt hvad den i statsrådsprotokollet lemnade utredning utvisade, detta anslag å 2,450,000 kronor under de senare åren måst öfverskridas.

Beträffande den ifrågavarande löneförbättringen hade Kongl. Maj:t i en till Riksdagen aflåten särskild proposition föreslagit:

“att lönen för ordinarie lärare eller lärarinna, som efter undergången godkänd afgangsexamen från seminarium blifvit vid folkskola i föreskrifven ordning anställd, skall utgöra, förutom de naturaförmåner eller ersättning derför, som enligt hittills gällande bestämmelser honom eller henne tillkomma, minst 600 kronor, att utgå dels i spanmål, dels i penningar efter samma grunder, som hittills varit föreskrifna;

“att såsom tillägg till hvad nu är bestämdt om lönetillskott af allmänna medel åt lärare och lärarinnor vid folkskolor ytterligare må stadgas, att, der lönen för ordinarie folkskolelärare eller lärarinna, som i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under minst fem år, utgår för åtta månaders undervisning med 700 kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning derför, bidrag för aflönningens utgörande skall utgå af allmänna medel med 466 kronor 67 öre; samt

“att för beredande af tillgång till de förhöjda bidragen af statsmedel må, i stället för det å extra stat för åren 1884 och 1885 uppförda förslagsanslag af 180,000 kronor till löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid folkskolor, uppföras å ordinarie stat för år 1886 enahanda belopp, 180,000 kronor.”

De särskilda motionärerna i ämnet hade föreslagit:

Herr *E. J. Ekman*:

“att Riksdagen för sin del måtte besluta, att minimilönen vid ordinarie folkskolelärares tjänst måtte bestämmas till 600 kronor utom lösen för kofoder, husrum och vedbrand; att till sjelfva lönen staten skall bidraga med två tredjedelar; att efter 5 års oförvitlig tjenstgöring lönen ökas till 700 kronor och efter ytterligare 5 års oförvitlig tjenstgöring till 800 kronor utom lösen för kofoder, husrum och vedbrand; samt att dessa löneförhöjningar skola utgå helt och hållet af statsmedel.”

Herr *J. Andersson* i Lysvik:

“att Riksdagen behagade besluta, att till de skoldistrikt, som lagenligt aflöna sina lärare eller lärarinnor vid folkskolor, staten skall från och med 1886 lemna ett bidrag af tre fjerdedelar af den kontanta lönen; samt

att Riksdagen måtte till nämnda ändamål bevilja härför erforderligt anslag, 256,000 kronor;“

Herr *Sven Nilsson* i Efveröd:

“att Riksdagen måtte besluta, att, med bibehållande af folkskolelärares och folkskolelärares rätt till åtnjutande af tjenlig bostad och nödigt bränsle äfvensom trädgårdsland, den åt dem nu medgifna

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)

förmånen att jemväl erhålla visst belopp spanmål, vinterfoder och sommarbete för en ko in natura samt jordland måtte upphöra, och i ersättning härför lemnas, med bidrag af staten till $\frac{2}{3}$ och af skol-distrikt till $\frac{1}{3}$, ett kontant penningbelopp af 100 kronor samt, för bestridande af statens andel i detta belopp, ett anslag af 350,000 kronor måtte beviljas utöfver hvad Kongl. Maj:t begärt;

”dock med vilkor, att folkskolelärare eller folkskolelärarinna icke skulle vara berättigad att för ifrågavarande, i ersättning för ofvannämnda naturaförmåner föreslagna penningbelopp åtnjuta förhöjning i pension;“

samt Herr *E. Hammarlund*:

dels att Riksdagen måtte besluta det tillägg till Kongl. Maj:ts proposition angående aflöning och lönetillskott åt lärare och lärarinnor vid folkskolor, att ej blott ordinarie lärare och lärarinna, utan hvarje från folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium utexaminerad, vid folkskola anställd lärare eller lärarinna, för hvilken statsbidrag utgår enligt Kongl. kungörelsen den 16 Juni 1875 mom. 1, skulle för 8 månaders undervisning åtnjuta en kontant aflöning af minst 600 kronor jemte öfriga hittills i lag stadgade naturaförmåner;

”*dels* att Riksdagen — i sammanhang med godkännandet af Kongl. Maj:ts nyssnämnda proposition jemte här angifna tillägg — i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes till följande Riksdag framlägga förslag till definitivt ordnande af folkskolelärarnes löner, enligt vissa angifna hufvudgrunder.“

Utskottet hemställde under *mom. a.*

a) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställningar, så vidt de i detta utlåtande blifvit behandlade, måtte besluta:

”att lönen för ordinarie lärare eller lärarinna, som efter undergången godkänd afgangsexamen från seminarium blifvit vid folkskola i föreskrifven ordning anställd, skall utgöra, förutom de naturaförmåner eller ersättning derför, som enligt gällande bestämmelser honom eller henne tillkomma, minst 600 kronor, att utgå dels i spanmål, dels i penningar efter samma grunder, som hittills varit föreskrifna;

att såsom tillägg till hvad nu är bestämdt om lönetillskott af allmänna medel åt lärare och lärarinnor vid folkskolor ytterligare må stadgas, att, der lönen för ordinarie folkskolelärare eller lärarinna, som i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under minst fem år, utgår för åtta månaders undervisning med 700 kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning derför, bidrag för aflönings utgörande skall utgå af allmänna medel med 466 kronor 67 öre; samt

att för beredande af tillgång till de förhöjda bidragen af statsmedel skall, i stället för det å extra stat för åren 1884 och 1885 uppförda förslagsanslag af 180,000 kronor till löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid folkskolor, uppföras å ordinarie stat för år 1886 enahanda belopp, 180,000 kronor.“

Emot denna Utskottets hemställan hade reservationer anmälts dels af Herr *F. F. Carlson* och dels af Herr *Sv. Nilsson*, hvilken senare yrkat bifall till sin i ämnet väckta motion.

Ordet lemnades, på begäran, till

Herr Hammarlund, som yttrade: Jag anhåller till en början att i korthet få tillkännagifva min åsigt om föreliggande förslag och får då säga, att detta förslag nätt opp är det sämsta beslut, som Riksdagen nu kan fatta i denna fråga.

Då före denna riksdags början den underrättelsen spred sig, att regeringen verkligen ämnade framlägga proposition i fråga om folkskolelärarynes löner, gjorde sig den meningen gällande så väl inom lärarecorpsen som i tidningspressen, att regeringen väl skulle föreslå åtminstone att lönerna efter 5 års oförvitlig tjenstgöring skulle höjas till 700 kronor. Man blef dock besviken i dessa förhoppningar: det hela reducerade sig till, att ett femtiotal lärare och lärarinnor, som för närvarande uppbära en kontant lön af 500 kronor, hädanefter skola få lönen höjd till 600 kronor. Man vill deremot för framtiden fastslå det nuvarande oefterrättelighetstillståndet i afseende på löneförhöjning till 700 kronor.

Då jag för min del på sin höjd kan vara med om, att detta tillstånd skall få fortgå under en öfvergångstid, väckte jag vid riksdagens början en motion i ämnet, i hvilken motion jag dels föreslog ett tillägg till Kongl. Maj:ts proposition, dels hemställde om en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran att få frågan om folkskolelärarynes löner slutligen ordnad.

Det af mig ifrågasatta tillägget innehöll, att hvarje vid folkskola anställd lärare eller lärarinna, för hvilken statsbidrag utgår enligt Kongl. kungörelsen den 16 Juni 1875 mom. 1, skulle åtnjuta en kontant aflöning af minst 600 kronor jemte öfriga hittills i lag stadgade naturaprestationer. Stats-Utskottet säger, att jag genom detta tillägg "velat rubba en hufvudgrundsats, som städse varit med afseende på dessa löneförhållanden vidhållen, nemligen att den lärare eller lärarinna, för hvilken minimilön utgår, bör vara ordinarie, i föreskrifven ordning vid folkskola antagen". Enligt Kongl. kungörelsen den 20 Januari 1882 skall minimilönen för lärare och lärarinna vid folkskola vara 500 kronor, och enligt Kongl. kungörelsen den 16 Juni 1875 utgår statsbidrag till folkskolelärare icke, med mindre än att den kontanta lönen utgår med 500 kronor. Alltså *samma* belopp i båda dessa fall. Regeringen har nu föreslagit och Stats-Utskottet tillstyrkt minimilönens höjande till 600 kronor, och då har jag velat, att äfven talet 500 i 1:sta momentet i nyssnämnda Kongl. kungörelse skulle ändras till 600 kronor, hvilket dock Stats-Utskottet ej velat vara med om. Hvem är det alltså, som vill "rubba en hufvudgrundsats", är det jag eller är det Kongl. Maj:t och Stats-Utskottet? Svaret kan väl icke gerna blifva mer än ett. Då jag icke ämnar framställa något yrkande rörande denna sak, skall jag emellertid icke vidare härom orda. Jag har trott och tror fortfarande, att det skall välla trassel och obehag att bibehålla siffran 500 i Kongl. kungörelsen den 16 Juni 1875.

Om den af mig begärda definitiva löneregleringen säger Utskottet, att "en definitiv lönereglering för folkskoleläraryne i samma mening som de fastställda löneregleringarna för statens embetsverk lärer icke

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetsluskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

Angående
förhöjning i
anslaget till
lönstillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)

heller kunna ifrågakomma. Dessa senare äro nemligen öfver allt under olika förhållanden tillämpliga och bestämma fullständigt de förmaner, som äro fästa vid tjänsterna. För folkskolans lärare deremot utstakar Riksdagens beslut endast ett minimum, med bestämmande af grunderna för sitt bidrag, hvilket icke hindrar, att lärarne på många ställen i landet åtnjuta mycket olika löneförmåner, i talrika fall vida utöfver hvad sålunda blifvit bestämdt.“

Ja, mine herrar, det är just hvad jag med min motion afsett, att en minimilön skulle blifva bestämd. Denna minimilön har hittills varit bestämd till 500 kronor och efter 5 års oförvitlig tjenstgöring till 600 kronor. Så väl jag som Herr Ekman hafva nu yrkat, att minimilönen skulle sättas till 600 kronor och höjas efter 5 och 10 års ordinarie tjenstgöring till 700 och 800 kronor. Det är således icke från vår sida ifrågasatt något frångående från hittills gällande grundsatser. Riksdagen måste nu liksom förut anses vara behörig att bestämma om minimilönens belopp. Om församlingarne, såsom på många ställen eger rum, vilja bevilja sina folkskolelärare eller lärarinnor något mer än denna minimilön, blir det naturligtvis äfven framgent deras fullkomliga rättighet.

På det att man icke skall kunna säga, att Riksdagen allt för starkt ingriper i kommunernas beskattningsrätt, har jag föreslagit att de ifrågasatta lönetilläggen helt och hållet skulle utgå af statsmedel. Härom yttrar Utskottet: “Att Riksdagen skulle besluta *en* grund för utgörandet af någon viss del af ifrågavarande aflöning och *en annan* grund för en annan del af samma aflöning, har Utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka“. Jag tror mig dock i min motion hafva anført giltiga skäl för ett dylikt förfarande.

Jag har vidare ansett att, då denna fråga slutligen afgöres, man dels borde söka få bort åtskilliga naturaprestationer, dels få bestämmelserna om de öfriga mera bestämda. Det är med kännedom om de många rättstvister, som framkallats af de nuvarande sväfvande bestämmelserna, som jag framkommit med detta förslag. Jag anser nemligen att Riksdagen bör söka undanröjda allt, som kan inverka störande på det goda förhållande, som bör råda mellan lärare och församling. Stats-Utskottet synes emellertid vara af annan mening.

Mine Herrar! Denna fråga har liksom hvarje annan sin historia, och denna historia är ganska märklig.

Vid åttonde allmänna svenska folkskoleläraremötet i Linköping år 1878 beslöts aflåtande af en petition i ämnet till Kongl. Maj:t, och deri begärde lärarne att lönerna för landsbygden skulle fastställas till 800, 1,000 och 1,200 kronor. Denna petition remitterades till samtliga domkapitel och folkskoleinspektörer, och dessa myndigheter vitsordade alla behofvet af en löneförbättring för folkskolelärarne. Så väl i pressen som vid folkmöten och å arbetaremöten gjordes uttalanden i samma riktning.

Då vid 1882 års riksdag flera motioner i ämnet väcktes, i hvilka yrkades, dels att lönen skulle bestämmas till 800, 900 och 1,000 kronor, dels till 700, 800, 900 och 1,000 kronor, dels slutligen till 600,

800 och 1,000 kronor, trodde man att frågan slutligen skulle blifva afgjord. Nämnda års Stats-Utskott ansåg också, att "de löneförmåner som för närvarande tillkomma dessa lärare knappast kunna anses utgöra en, i förhållande till folkskolans allt mera ökade betydelse tillfyllestgörande ersättning för lärarnes mödosamma och ansvarsfulla arbete, ej heller i och för sig vara fullt tillräckliga för deras tarfliga bergning." Det var verkligen svårt för Utskottet att yttra sig på annat sätt. Af offentliggjorda beräkningar framgick nemligen, att många lärare med den nuvarande lönen, 600 kronor, icke hade mer än 17 à 20 öre om dagen till föda för hvarje familjemedlem. Då utredning emellertid saknades, ville 1882 års Stats-Utskott icke tillstyrka någon af de väckta motionerna, utan afvaktade vidare utredning i ämnet, och Riksdagens beslut blef också i öfverensstämmelse härmed. I denna Kammare väcktes väl under diskussionen ett förslag att lönen skulle bestämmas till 600, 700 och 800 kronor, men detta förslag afslogs med 60 röster mot 119.

Kom så 1883 års riksdag, då Herr Abraham Rundbäck framlade sin vidlyftiga, väl motiverade motion i ämnet. Stats-Utskottet talade fortfarande om bristande utredning, men medgaf dock att en löneförbättring för folkskolelärarne vore behöflig. Utskottet yttrade nemligen, att "så väl folkskolelärarnes anspråk på erhållande af tillräcklig och efter arbetet afpassad aflöning som statens och kommunernas berättigade anspråk att icke öfver höfvan betungas" borde "blifva tillbörligen beaktade", och på ett annat ställe: att "folkskolelärarnes behof af löneförbättring måste anses synnerligen trängande". I afbidan på en definitiv lönereglering vill ock Stats-Utskottet bereda dem tillfälligt förbättring i deras vilkor. För att afhjelpa det mest trängande behovet fattade Riksdagen på Stats-Utskottets förslag det beslut, att 180,000 kronor skulle ställas på extra stat, på det att högre statsbidrag måtte kunna tilldelas de församlingar, som ville höja aflöningen till 700 kronor. Utskottet hade äfven föreslagit en skrivelse i ämnet till regeringen, men förslaget härom, som bifölls af Första Kammaren, förkastades af Andra Kammaren med 101 röster mot 82.

Samma beslut fattades år 1884. Skrifseförslaget förkastades då i denna Kammare med 95 röster mot 89. Stats-Utskottet yttrade dock äfven i fjor, att "löneförbättring öfver hufvud är af verkligt behof påkallad."

Det är denna löneförbättring, som folkskolelärarne nu väntat på i minst tre år. Men så kommer Stats-Utskottet med detta utlåtande, i hvilket icke på ett enda ställe talas om något behof af löneförbättring. Detta utlåtande omkullkastar på en gång alla de förhoppningar, som folkskolelärarne haft i detta hänseende. Om det förslag som här framställes råder säkerligen inom lärarecorpsen icke mer än en mening. Jag skall blott anföra ett par uttalanden från deras sida rörande detta, nu föreliggande förslag. En folkskolelärare skrifer: "Bifalles regeringens förslag, så fastläses frågan för en lång framtid, utan att varda nöjaktigt löst, och detta är sämre än att den lemnas öppen."

En annan skrifer: "Blir regeringens proposition af Riksdagen antagen, då varder ställningen outhärdlig, och förr lemnar jag skolan

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetsutskott
åt lärare och
lävarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

Angående
förhöjning i
anslaget till
lönstillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)

och slår mig på en annan sysselsättning, än jag tigger mig till min rätt eller handlar oredligt för att komma åt statsbidraget för löneförhöjningen."

Och en tredje yttrar sig sålunda: "Det är en känd sak, att genom de nuvarande bestämmelserna om löneförhöjning för lärare, den fattigaste och den, som saknar mäktiga förespråkare i skolrådet eller kyrkostämman, vanligen går miste om all förhöjning, äfven om han är aldrig så pligttrogen." — — — Det vill synas, som om vederbörande sökte att genom vilkorliga statsbidrag demoralisera vår corps, och är detta deras mening, så hafva de funnit ett godt medel. Den skall hafva en mer än vanligt fast karakter, som icke kan förmås att hänga kappan efter vinden, om man lofvar honom 100 kronor härför — synnerligast om han hungrar."

Den, som varit i tillfälle att följa församlingarnes åtgöranden i denna sak, förvånar sig alls icke öfver dylika uttalanden. Man har nemligen sett och det har äfven i pressen omtalats en mängd fall, då församlingarne höjt lönen med 100 kronor mot ganska besynnerliga vilkor, såsom att folkskoleläraren skulle afstå af naturaprestationerna eller af organistlönen eller af någon annan inkomst så mycket som kom på församlingens del af denna löneförhöjning, eller 33 kronor 33 öre. En annan betänkelig olägenhet af förslaget är, att församlingarne kunna det ena året höja lönen med 100 kronor och sedan, om lära- ren ej i allo hyser samma åsigt som de maktegande i församlingen, åter nedsätta lönen till 600 kronor. Åtskilliga märkliga exempel härpå hafva under förra året förekommit.

Af folkskoleläraren fordrar man framför allt, att han skall vara hvad man kallar "en man för sig". Men huru skall detta vara möjligt med nu gällande bestämmelser om haus aflöning? För alla andra tjenstemän har man såsom vilkor för uppflyttning i högre lönegrad endast uppställt oförvitlig tjenstgöring. För folkskolelärarne vill man derjemte uppställa ett annat vilkor, hvarigenom de blifva beroende helt och hållet af godtycket. Männe det kan vara lämpligt att sätta dem, som skola uppfostra landets ungdom, i en dylik undantagsställning? Har denna corps förtjenat detta? Jag tror det ej.

Helst skulle jag naturligtvis vilja yrka bifall till min eller till Herr Ekmans motion, men då jag till fullo inser, att i det läge, hvori frågan befinner sig, ett dylikt yrkande icke skulle hafva någon utsigt till framgång, skall jag nöja mig med att framställa ett yrkande i öfverensstämmelse med Herr Carlsons till Utskottets betänkande i denna punkt fogade reservation. Herr Carlson har nemligen ansett, "att lärare och lärarinnor böra efter 5 års verksamhet såsom ordinarie åtnjuta 100 kronors lönetillägg, om folkskoleinspektören vitsordar, att läraren eller lärarinnan under nämnde tid väl tjenstgjort". Jag ber dock att få närmare och något annorlunda formulera detta förslag. Jag föreslår då först, att efter första stycket under momentet a), som börjar med: "att lönen för ordinarie lärare" etc., skulle inrymmas ett nytt stycke af följande lydelse: "att för vid folkskola anställd ordinarie lärare eller lärarinna, som i denna egenskap oförvitligen tjenstgjort i 5 år, den årliga lönen skall, derest den icke redan uppgår till 700

kronor, höjas till detta belopp“. Det följande stycket anser jag kunna kvarstå oförändradt.

Med anledning af det af mig föreslagna tillägget behöfves emellertid ett större statsbidrag än det af regeringen äskade beloppet, 180,000 kronor. Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet har beräknat, att 180,000 kronor skulle räcka i 75 procent af de fall, der löneförhöjning till 700 kronor kan komma i fråga. Om 180,000 kronor räcka i 75 procent af dylika fall, böra 240,000 kronor vara tillräckliga i *alla* sådana fall, och vill jag därför föreslå, att sista stycket i momentet a) måtte erhålla följande lydelse: “att för beredande af tillgång till de förhöjda bidragen af statsmedel skall, i stället för det å extra stat för åren 1884 och 1885 uppförda förslagsanslag af 180,000 kronor till löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid folkskolor, uppföras å ordinarie stat för år 1886 ett belopp af 240,000 kronor“. I följd häraf behöfves också en förändring i momentet b), hvarom jag vid föredragning af nämnda moment kommer att framställa särskildt yrkande, för så vidt mitt förslag under mom. a) vinner Kammarrens bifall.

Man skall möjligen mot detta af mig framställda förslag invända, att redan nu finnas mellan två och tre tusen lärare, hvilka hafva 700 kronors lön. Denna omständighet synes mig emellertid tala för, att man utan betänklighet kan vidtaga den åtgärden att bestämma lönen för alla med 5 års väl vitsordad tjenstgöring till 700 kronor.

Det är nu, såsom Utskottet själf upplyser, 12 år sedan lönen bestämdes att efter 5 års oförvitlig tjenstgöring utgå med 600 kronor. Under dessa 12 år hafva lefnadskostnaderna betydligt stigit. Till följd deraf hafva ock löneregleringar blifvit verkställda och lönerna höjda på nästan alla andra områden — så t. ex. för allmänna läroverkets lärare. Under tiden har ock lärokursen vid seminarierna blifvit utvidgad från 3-årig till 4-årig. Icke för ty skulle lärarne ej ovillkorligen få åtnjuta högre lön än 600 kronor, äfven om de tjenstgjort aldrig så länge och aldrig så väl. Det vore verkligen icke för mycket, om lärarne nu efter 5 års oförvitlig tjenstgöring tillförsäkrades en lön af 700 kronor. Ett beslut i denna riktning i denna Kammare skulle säkerligen göra ett godt intryck inom lärarecorpsen. Må Kammarren, då den går att fatta sitt beslut i denna fråga, besinna att ett lands sanna välfärd beror på folkets upplysning, och att en öfverdrifven sparsamhet i detta hänseende är en förbrytelse mot folket själf — en förbrytelse, hvilken framtiden straffar.

Herr Talman! Jag yrkar bifall till mitt nu framställda förslag.

Vidare anförde:

Herr Sven Nilsson: Då jag icke godkänt Stats-Utskottets förslag, sådant detsamma nu föreligger, så är det naturligt, att jag icke heller för min del kan anses skyldig att ingå på besvarande af de anmärkningar, som den förste ärade talaren framställde mot ifrågavarande förslag, utan måste öfverlemnna detta åt andra ledamöter af Stats-Utskottet, hvilka godkänt förslaget. För min del har jag ansett att förslaget hade bort afse att afhjelpa åtskilliga andra befintliga brister,

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönestillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

hvilka enligt min tanke äro af lika stor betydelse som de, hvilka den siste ärade talaren framhöll.

Skollärarne äro numera de enda löntagare i vårt land, som fortfarande uppbära sin lön i naturaprestationer, bestående i spanmål och kofoder. Dessa gamla kvarlevor i afseende på aflönings sättet hade enligt min tanke för länge sedan bort vara utplånade ur vår lagstiftning. Jag har under den tid, under hvilken jag deltagit i bestämmande af dessa aflöningar, alltid funnit att detta aflönings sätt icke allenast vållat församlingarne stort besvär vid anskaffandet af dessa prestationer, utan jemväl varit egnade att störa det vänskapliga förhållandet emellan läraren och församlingen, som från många synpunkter sedt ej bör förbises, och jag har därför ansett det vara af stor vikt att få afskaffadt detta aflönings sätt, som ännu kvarstår till stor skada på många ställen inom landet, icke minst för folkskolan.

Förhållandet är, som vi veta, att skolläraren är berättigad bland sina lönevillkor uppbära in natura 50 kubikfot 4 kannor spanmål och dessutom ett så stort belopp i penningar, att hela lönen, inberäknadt spanmålens värde efter länets markegångspris för året, uppgår till 500 kronor. Alltså är församlingen skyldig att till skolläraren utgifva spanmål in natura, men sedan priset på densamma genom markegångstaxan blifvit bestämdt, skall församlingen fylla beloppet af lärarens lön, så att den utgör 500 kronor kontant, och skall denna lön efter 5 års oförvitlig tjenstetid ytterligare höjas med 100 kronor, allt enligt nu gällande bestämmelser. Efter min uppfattning har skolläraren ingen nytta af att utfå sin lön in natura. Han kan lika väl som andra tjenstemän sjelf anskaffa spanmål för sitt behof. Det är äfven förhållandet i de flesta församlingar jag känner till, att så sker; skolstyrelsen har till åliggande att anskaffa spanmål åt skollärarne. Dessa styrelser utlysa vanligen auktion för inköp af denna spanmål. Skollärarne inställa sig vanligen som spekulanter vid dessa auktioner, och oftast blifva de leverantörer till sig sjelfva, och till följd häraf blir det endast en likvid emellan läraren och församlingen, som kommer att ega rum. Ofta kommer församlingen öfverens med läraren om priset på spanmålen. I alla sådana fall torde det nu gällande aflönings sättet icke hafva annan betydelse än att vålla besvär, i synnerhet för församlingarnes skolstyrelser. Inom en del församlingar fortfar visserligen ännu det gamla sättet att verkställa aflöningen in natura, men det har visat sig att hvarken läraren eller församlingen derpå vunnit något. Församlingen skall köpa säden, och det är ådagalagdt, att skolläraren icke alltid är belåten med den spanmål han får uppbära. Dels behöfver han ej så mycken säd på en gång, och dels kan säden råka att vara i skollärarens tycke mindre god. Detta kan således icke vara något för skolläraren behagligt aflönings sätt, lika litet som det kan vara angenämt för församlingen att höra klagomål af dess lärare. Men ännu mera olämpligt är det aflönings sätt, som består i rättigheten till sommarbete och vinterföda för en ko. Det finnes visserligen icke någon obligatorisk föreskrift derom i nu gällande stadga, som i detta hänseende bestämmer, att skolläraren är berättigad att utfå nämnda aflöning in natura; endast *der lokala eller andra*

förhållanden sådant medgifva eger skolläraren en sådan rätt. Men i motsatt fall är församlingen berättigad att i stället erlagga lösen för dessa prestationer med 31 kubikfot 5 kannor spanmål. Men det finnes församlingar, der myndigheterna anse att sådana lokala hinder icke förefinnas, och der är det genom prejudikat afgjort, att skolläraren är berättigad uttaga dessa förmåner in natura. Der har nu striden utkämpats, hvarigenom församling blifvit förpligtad att i öfverensstämmelse med lärarens önskan utgöra dessa förmåner in natura. Då frågar jag: huru mycket kofoder skall församlingen lemna och af hvilken beskaffenhet? Det finnes icke i lag bestämdt, om det skall vara hö eller halm, råghalm eller kornhalm o. s. v., eller om kofoder skall utgöras af något mera än halm och hö? Häraf uppstår, såsom naturligt är, mycket trassel och många tvistigheter. Det finnes väl i allmänhet icke något väsentligt hinder för församlingen att köpa halm eller hö till skollärarens ko, hvilket åter icke kan ske med samarbetet. Då skolläraren är förklarad härtill berättigad, så frågas, på huru långt afstånd från skollärarens bostad kan detta bete lemnas, på $\frac{1}{2}$ mil eller på endast helt kort afstånd, och är det meningen, att skoldistriktet skall hålla stängsel om betesmarken eller, der sådan ej fins, vakt om skollärarens ko, eller skall han sjelf göra detta, eller hur beskaffadt skall betet vara? Om allt sådant finnes intet stadgadt, och af den anledningen uppstå ofta nog tvister, som störa det goda förhållandet mellan skollärarne och församlingen, hvilket ju icke kan vara bra. Jag yrkar därför att alla dessa naturaprestationer skola utbytas i kontanta penningar, och mitt förslag skiljer sig alltså i afseende på lärarnes löner från Kongl. Maj:ts endast deruti, att jag vill, att den spanmål, som nu utgår till skolläraren, skulle försvinna och utbytas mot samma lönebelopp, som Kongl. Maj:t föreslagit, men i stället utgå i kontanta penningar, samt att kofodret och sommarbetet skulle upphöra och derfor lemnas ersättning med 100 kronor samt slutligen, att jordlandet utbytes emot trädgård. Det är visserligen sant, att, genom att utbyta 50 kubikfot 4 kannor spanmål mot kontant lön, skolläraren skulle kunna förlora något i vissa fall, eftersom, då ju spanmålen, som skolläraren uppbär, skall taxeras efter markgångspris, lönebeloppet, då markgångspriset vore lågt, skulle kunna blifva något större om lönen icke fixerades i penningar. Men denna förlust, som högst kunde uppgå till omkring 8 à 12 kronor, skulle mer än uppvägas genom mitt förslag, att i stället för kofoder och bete lemna en ersättning af 100 kronor, eftersom, då detta får lösas med 31 kubikfot 5 kannor spanmål, det icke kan beräknas till högre värde än 60 à 70 kronor. Lärarne skulle alltså komma i något bättre ställning, om mitt förslag bifölles af Riksdagen, än om Kongl. Maj:ts förslag antoges.

Dertill har jag föreslagit en annan förändring af icke mindre vikt, nemligen att af de 100 kronor, som skulle utgöra ersättning för kofoder, församlingen skulle vara berättigad att erhålla $\frac{2}{3}$ af staten, och sjelf således tillsläppa endast $\frac{1}{3}$. Denna punkt är äfven, enligt min uppfattning, af den största betydelse särskildt för landsbygden, men jag vågar tro, att de kostnader, som nu utgöras för folkskole-

Angående förhöjning i anslaget till lönetillskott åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor m. m. (Forts.)

*Angående
förhöjning i
anslagen till
lönestillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

väsendet i vårt land, äro i många församlingar så stora, att om icke staten snart träder emellan med högre bidrag, i synnerhet till de små kommunerna, intresset för folkskolan kommer att för framtiden i väsentlig grad minskas. Kostnaderna för dessa små kommuner äro nemligen så betungande, att församlingarne icke mäktat fortgå på samma goda väg de hittills följt genom att uppmuntra folkskolan på alla områden. Jag tror således, att det skulle vara synnerligen välkommet för dessa församlingar, om Riksdagen visade ett sådant tillmötesgående, i synnerhet nu, då jordbrukarens ställning är särdeles tryckt, men statens tillgångar goda. Staten kan nemligen nu lemna ett tillskott utan att derför behöfva pålägga landets inbyggare någon ny skatt.

Det är således ur både landets, församlingarnes och skollärares intresse, som jag väckt detta förslag, hvilket — jag vill än en gång fästa uppmärksamheten dervid — skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition endast i de punkter jag nu antyd, men som dock i anseende till dessa skiljaktigheter måst i sin helhet omskrifvas.

Jag hemställer således att Kammaren måtte besluta, att det nu föredragna Mom. a skall erhålla följande lydelse:

a) att Riksdagen, med anledning så väl af Kongl. Maj:ts framställningar som ock af de i ämnet väckta motionerna, må besluta:

att lönen för ordinarie folkskolelärare eller lärarinna, som efter undergången godkänd afgangsexamen från seminarium blifvit vid folkskola i föreskrifven ordning anställd, skall utgöra, förutom de naturaförmåner eller ersättning derför, som enligt gällande bestämmelser honom eller henne tillkomma, i kontant minst 600 kronor;

att såsom tillägg till hvad nu är bestämdt om lönestillskott af allmänna medel åt lärare och lärarinnor vid folkskolor ytterligare må stadgas, att, der lönen för ordinarie folkskolelärare eller lärarinna, som i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under minst 5 år, utgår för åtta månaders undervisning med kontant 700 kronor jemte stadgade naturaförmåner, bidrag för aflöningsens utgörande skall utgå af allmänna medel med 466 kronor 67 öre; samt vidare

dels att för beredande af tillgång till de af Kongl. Maj:t föreslagna förhöjda bidragen af statsmedel skall, i stället för det å extra stat för åren 1884 och 1885 uppförda förslagsanslaget af 180,000 kronor till löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid folkskolor, uppföras å ordinarie stat för år 1886 enahanda belopp, 180,000 kronor;

och dels att, med bibehållande af folkskolelärares och lärarinnas rätt till åtnjutande af tjenlig bostad och nödigt bränsle äfvensom trädgårdsland, den åt dem nu medgifna förmånen att jemväl erhålla visst belopp spannmål, vinterfoder och sommarbete in natura för en ko samt jordland skall upphöra och i ersättning derför lemnas, med bidrag af staten till $\frac{2}{3}$ och af skoldistrikt till $\frac{1}{3}$, ett kontant belopp af 100 kronor; för hvilket belopp delaktighet i folkskolelärares pensionsrättning dock ej eger rum, och att för bestridande af statens andel i detta belopp ett anslag af 350,000 kronor skall uppföras å ordinarie stat; vid bifall hvartill hela anslagsförhöjningen enligt förevarande förslag varder 530,000 kronor, skolandet i skoldistrikt, der nuvarande

innehafvare af lärare- eller lärarinnebefattning påyrkar att förenämnda naturaprestationer fortfarande skola utgå, skoldistriktet under denne lärares eller lärarinnas tjänstetid utgöra desamma enligt nu gällande bestämmelser, med rätt för skoldistrikt att i sådant fall af statsmedel uppbära $\frac{2}{3}$ af det värde, hvartill sommarbete och vinterfoder för en ko uppgår; dock att statsbidraget icke i något fall får utgå för högre sådant värde än 100 kronor.

Senare delen af förslaget är ett tillägg till min motion i anledning af den anmärkning, som framstälts, att man icke bör tvinga de nuvarande skollärarne att taga kontant aflöning i stället för spannmål och kofoder. Jag har ansett mig böra gå dessa önsksningar till mötes och således velat låta denna deras rätt vara oförkränt, så att de skollärare, som nu finnas och vilja begagna sin i lagen medgifna rättighet att åtnjuta naturaprestationer, må få göra det. Men så snart en ny lärare tillträdt en befattning, skulle detta förhållande upphöra. I allmänhet tror jag icke att detta tillägg har någon synnerlig betydelse, emedan det är min lifligaste öfvertygelse, att det icke finnes någon skollärare, som ej skulle taga förslaget med uppräckta händer, i fall det blefve Riksdagens beslut. Om det nu skulle vara fördelaktigt för en eller annan församling å landet att lemna skolläraren i natura vinterfoder och sommarbete för en ko, så är jag dock viss om, att en sådan församling, äfven efter det nya aflöningssättet, med skolläraren skall komma öfverens om att bibehålla detta aflöningssätt, likasom jag är öfvertygad att de fördelar, som man nu befarar att skolläraren skulle gå miste om genom detta förslag, icke skola försvinna vid tillämpningen.

Jag kommer må hända sedermera i tillfälle att yttra mig vidare i ämnet. Jag skall därför nu icke upptaga tiden längre utan anhåller om proposition på bifall till mitt förslag. Jag har visserligen ett tillägg att göra, som motsvarar mom. b) i Utskottets förslag, men till detta skall jag anhålla få återkomma efter föredragningen af mom. b) i fall mitt förslag af Kammaren bifalles.

Herr Lyth: Att folkskolelärarne hittills behöft och ännu behöfva förhöjning i sina knappa lönevillkor, det lærer väl ingen, som närmare tänkt på saken, vilja bestrida. Riksdagen har också tid efter annan medgifvit detta behofs befintlighet, tid efter annan beviljat löneförhöjning åt folkskolelärarne. Men jag fruktar dock, sedan Riksdagen beslutat, att undervisningen vid seminarierna skulle utsträckas till 4 år i stället för 3, knappast det nu af regeringen framlagda förslaget kommer att tillfredsställa skollärarnes rättmätiga fordringar. Jag vill dock icke för närvarande yrka på någon vidare förhöjning af det belopp, som nu är föreslaget, men jag har så mycket mera emot det sätt, hvarpå förslaget blifvit framställt, så vida jag ej missförstått meningen deraf. Att minimilönen flyttas upp från 500 till 600 kronor, därför tror jag att hvarje skollärare skall vara särdeles tacksam. Men i afseende å lönetillökningen till 700 kronor vill jag nämna, att det väl icke kan vara gagneligt att låta densamma bero af församlingarnes godfinnande. Jag skulle för min del hellre hafva sett, om Riksdagen kunnat bestämma, att skolläraren efter 5 års väl vitsordad

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönets tillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

tjenstgöring vore berättigad till 700 kronor, men jag skall till och med låta mina betänkligheter i detta afseende fara, om jag får fatta Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag i enlighet med hvad jag och alla de, som nitälska för folkskolans bästa, skulle önska att förstå detsamma — Utskottets förslag är nemligen icke rätt klart och bestämdt. Som herrarne veta, är ställningen för närvarande sådan, att, för att en skollärare skall kunna erhålla 700 kronor, församlingen för hvarje år skall tillfrågas, om den medgifver detta. Kammaren kan sjelf finna, i hvilken ställning skolläraren på detta sätt skall befinna sig. Han kommer att bero af den opinionsvind, som möjligen blåser för dagen i församlingen, och det är ej så säkert, att denna alltid är rättvis. Mången gång sköter läraren sitt kall mycket nitiskt och bra, och det kan då hända att han just genom sitt stora nit skaffar sig ovänner i församlingen. Häraf kan nu följa, hvad som verkligen just i år inträffat, att en lärare, som det ena året haft 700 kronor i lön, under det följande fått endast 600 kronor i lön, emedan han icke lyckats göra sig så populär som förut. Äfven ett annat förhållande har inträffat, eller att församlingen, i stället för att lemna läraren 700 kronor i lön jemte öfriga förmåner till samma belopp som förut, dragit af på denna senare inkomstkälla, men det har ju icke varit Riksdagens mening, och det skulle vara mycket olyckligt, om flera sådana fall skulle för framtiden inträffa. Jag anhåller därför, att någon statsutskottsledamot, som efter mig kan komma att få ordet, måtte upplysa mig om, hur meningen är med denna punkt, om meningen är, att skolrådet, för att kunna bereda skollärare 700 kronor i lön, måste hvarje år fråga församlingen, om en sådan rätt kan beviljas honom. I så fall måste jag på det högsta motsätta mig detta och på det lifligaste yrka bifall till Herr Carlsons i Första Kammaren framställda reservation, sådan den af Herr Hammarlund är formulerad. Jag kan hvarken af motiven finna, huru vida bestämmande af det högre lönebeloppet skall ske för en gång eller ej, icke heller kan jag minnas, att i Kongl. Maj:ts proposition talas något derom. Om församlingen, då den ökar sin skollärares lön till 700 kronor, gör detta för hans återstående tjenstetid, då skall jag för närvarande finna mig vid Utskottets förslag, men någon rätt att ett följande år nedsätta lönen från 700 till 600 kronor vill jag icke vara med om, äfven därför, att det i så fall blir omöjligt att åt skolläraren bereda pension efter det högre beloppet. Jag ber således att få upplysning, huru det enligt förslaget förhåller sig härmed — emedan det häraf komme att bero, huru vida jag kan lemna min röst för Utskottets förslag eller Herr Hammarlunds yrkande.

Herr C. Ifvarsson: Då jag hörde den förste talaren säga, att detta var det sämsta förslag, man kunnat vänta, började jag befara, att detsamma skulle röna en så stor ovilja, att någon skulle till och med yrka rent afslag derå. Jag vill på förhand uttrycka den förhoppningen, att Kammarens ledamöter icke låta föreda sig till att göra detta. Jag anser nemligen, att, huru skarpt det klander än är, som rigtas mot förslaget, folkskolelärarne väl behöfva en löneförhöjning, och en

sådan är ju också af Kongl. Maj:t föreslagen, och då jag tror, att de fleste äro ense om, att man bör gå in på en löneförhöjning, önskar jag, att man icke måtte afslå den här föreslagna.

Hvad Herr Sven Nilssons förslag beträffar, vill jag först och främst nämna, att jag för min del skulle vara mycket benägen att ingå på detsamma, emedan jag anser, att det skulle leda till mera reda, då man derigenom finge bort dessa naturaprestationer af spanmål och kofoder, men inom Utskottet hörde jag nämnas, att man på många orter icke på några villkor skulle vilja gå in på att betala penningar i stället för dessa prestationer. Med den kännedom jag eger om åsigtarna inom Kammaren, tror jag detta äfven vara Kammarens mening. Då det vid sådant förhållande är föga tänkbart, att Herr Sven Nilssons förslag kan gå igenom, och dertill kommer, dels att, ehuru staten skulle släppa till $\frac{2}{3}$ af det af honom såsom ersättning för kofodret föreslagna beloppet, 100 kronor, det blefve fråga om ett ganska betydligt anslag, och dels att förslaget icke vunnit erkännande inom Utskottet, tror jag ännu mindre att detsamma kan vinna framgång, hvarför det icke torde vara värdt att hålla på hans förslag. Då nu två förslag redan blifvit här framlagda, och kanske flera komma att väckas, samt inom Utskottet flera förslag väcktes om ändring i Kongl. Maj:ts proposition, utan att dock meningarna lyckades blifva eniga om något, tror jag att de, som vilja skollärnes väl, böra sluta sig till Kongl. Maj:ts proposition mot dessa andra förslag, som endast på ett eller annat sätt förstöra frågan. De anmärkningar, som blifvit gjorda mot Kongl. Maj:ts proposition, tror jag icke förtjena det afseende, som det vid första påseende kan tyckas. Den väsentligaste anmärkningen, utom den att löneförhöjningen skulle blifva för ringa, är den, att man icke borde öfverlemnna åt församlingarna att sjelfva bestämma, huru vida den ifrågavarande löneförhöjningen af 100 kronor efter fem års väl vitsordad tjänstgöring skulle komma att utgå till skollärarne eller icke. Man har sagt, att det icke skulle gå an att lemna detta åt församlingarna, ty då skulle läraren icke ofta få någon löneförhöjning. Jag vill deremot påstå, att det är riktigt och på sin plats, hvad Kongl. Maj:t här föreslagit. Om alla lärare voro lika dugliga och lika nitiska, då borde de äfven hafva lika aflöning, men då man vet, att detta icke är förhållandet och icke kan blifva förhållandet, helst det finnes sådana äldre lärare, som icke genomgått lika långa kurser som de, hvilka på senare tiden genomgått seminarierna, så ligger äfven deri ett skäl att icke alla kunna vara lika förtjenta af samma aflöning. När man nu föreslagit lönen lika för alla lärarne, och att de efter fem år skulle få en förhöjning af 100 kronor, men lemnat åt församlingarna, om de vilja, att öka lönen, och att staten skall betala $\frac{2}{3}$ deraf, synes man mig hafva gjort hvad man bör göra. De lärare, som äro förtjenta af denna löneförhöjning, är jag öfvertygad om också skola få den. Det har under de år, då frågan i detta hänseende stått på samma ståndpunkt som nu, visat sig, att de fleste skollärare kommit i åtnjutande af löneförhöjning. Endast ett femtiotal hafva icke fått det. Man har således icke någon anledning betvifla, att löneförhöjningen icke skall beviljas lärarne, när de hafva deraf gjort sig förtjenta.

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönstillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.*

(Forts.)

Hafva de deremot icke gjort sig förtjenta af den, så bör den icke ega rum. Om man nu antager Herr Carlsons reservation, skulle härtill komma, att det vitsord lärarne måste ha om oförvitlig tjenstgöring skulle vara beroende uteslutande af folkskoleinspektören. Männe det kan vara nyttigt att i en enda persons hand lägga denna fråga? Jag tror, att det är vida bättre att löneförhöjningen göres beroende af skolrådets vitsord, ty skolrådet består åtminstone icke af en enda person, och om skolrådet är ense om att löneförhöjningen bör utgå, eller med andra ord icke har någon anmärkning mot läraren i fråga, så anser jag att man icke bör vädja till folkskoleinspektören. Ty om folkskoleinspektören under sina resor funne, att en lärare icke hade arbetat i den rigtning han ville, så skulle han kanske af den anledningen göra anmärkning mot lärarens tjenstgöring; och detta kunde till och med träffa många och således i politiskt hänseende vara ganska farligt. Jag tror därför, att hvad Kongl. Maj:t föreslagit och Utskottet tillstyrkt i denna del är vida bättre än det förslag, som här blifvit framställt, eller att läraren skulle vara oberoende af församlingen och få löneförhöjning utan att församlingen ansett honom vara förtjent af den, men vara mer än skäligt beroende af folkskoleinspektören.

Detta är, så vidt jag rätt uppfattat öfverläggningen i denna fråga, hufvudpunkten af de anmärkningar, som blifvit gjorda, och jag har för min del velat uttala min protest mot dessa anmärkningar och vederlägga dem så godt jag kunnat. Hvad beträffar talet om den öfverdrifna sparsamheten, så tillstår jag, att jag icke vet om detta förslag skulle utvisa någon öfverdrifven sparsamhet. Det är gifvet, att sparsamhet måste iakttagas öfver allt. Man vet, att det finnes många församlingar, som hafva svårt att aflöna sina lärare, och sätter man lönen för hög, så skall det på många ställen väcka ovilja. Jag skulle önska, att man stälde läraren i sådant förhållande till församlingen, och församlingen i sådant förhållande till läraren, att de kunde ega ömsesidigt förtroende, men detta gör man icke, om man gifver läraren en allt för stor lön. Det belopp, som nu är föreslaget, är enligt mitt förmenande måttligt, och jag tror därför, att man bör bifalla det.

Jag skall nu icke längre upptaga Kammarrens tid, då jag under diskussionens lopp må hända får tillfälle att vidare yttra mig, utan inskränker mig nu till att hemställa om bifall till Utskottets förslag, och jag gör det äfven i den förhoppning, att lärarne skola vara mera belättna med det, än om afslag möjligen skulle komma att ega rum.

I detta yttrande instämde Herrar *Lyttkens, Sven Andersson, J. P. Nilsson, Olén, Börjesson, Eliasson, Pehrsson* i Norrsund och *And. Nilsson*.

Herr Waldenström yttrade: Jag har begärt ordet endast för att uttala min lifligaste sympati för folkskolelärarnes sak. Jag tror icke att det är för mycket begärddt, i förhållande till de fordringar, som för närvarande ställas på dem, att de efter 5 års oförvitlig tjenstgöring blifva berättigade till 700 kronors lön och efter ytterligare 5

års tjenstgöring till 800 kronors lön. Men då det är omöjligt att åstadkomma något sådant i den utsträckning, som de enskilde motionärerna föreslagit, skall jag be att få instämma i det yrkande, som jag tyckte mig höra framställas af en talare på stockholmsbänken, nemligen att de åtminstone efter 5 års tjenstgöring måtte blifva berättigade till 700 kronors lön, dock under förutsättning att skolrådet vitsordat dem såsom hafvande visat nit och duglighet i sin tjenstgöring. Att, såsom Herr Carlson i Första Kammaren föreslagit, göra löneförhöjningen beroende af folkskoleinspektören, vore enligt min tanke allt annat än rådligt. De farhågor, som Herr Carl Ifvarsson uttalade mot detta förslag, anser jag vara mycket väl grundade, och dertill skulle kunna läggas ännu en farhåga, nemligen den, att om löneförhöjningen gjordes beroende af folkskoleinspektören, så skulle lärarne allt för mycket frestas att blifva krypare i förhållande till folkskoleinspektören. Jag ber därför, som sagdt, att få instämma i det yrkande, jag tyckte mig nyss höra från stockholmsbänken.

Hvad för öfrigt beträffar det, som i Herr Hammarlunds motion blifvit anfördt och som Utskottet icke vidrört, nemligen naturaprestationerna, så tror jag att det vore mycket önskligt, om dessa prestationer kunde i anseende till beskaffenheten närmare bestämmas. Att säga, att lärarne skola hafva *lämplig* bostad, *nödigt* bränsle, *tjenligt* jordland o. s. v., det är ju så obestämdt, att det måste föranleda allehanda trassel och svårigheter mellan lärarne och de respektive församlingarna. I forna tider fans en liknande bestämmelse angående prestlöner i lappmarken. Denna bestämmelse innehöll, att en lappmarksprest skulle såsom lön af hvarje lapp erhålla »några renstekar». Följden af denna otydliga bestämmelse var naturligtvis, att det uppstod ett everldligt trassel mellan presterna och lapparne, till dess Kongl. Maj:t för ett par hundra år sedan bestämde, att *några* ville säga *tolf*. Jag tror därför att det vore godt, om man kunde få någon bestämmelse, efter hvilken så väl församling som lärare hade att rätta sig, någon myndighet, till hvilken de kunde vädja, för att få veta, hvad som vore tjenlig bostad, när församlingen ansåge den för tjenlig, och läraren ansåge den för otjenlig, likaså hvad som menades med nödigt bränsle, då församlingen tyckte att skolläraren eldade upp för mycket, och skolläraren åstundade att hafva ett visst gradtal i sina rum under vintern, så ock hvad som vore att anse såsom tjenligt jordland, då den ene menade att det vore otjenligt, som den andre ansåge tjenligt.

Jag vill nu icke i detta afseende framställa något yrkande, jag har blott velat fästa uppmärksamheten derpå såsom ett nyttigt önskningsmål både för församling och folkskolelärare att sträfva efter.

Herr Ekman: Såsom motionär i frågan har jag tagit mig friheten begära ordet för att, då det förslag jag framlagt denna gång icke har utsigt vinna framgång, förena mig i det af Herr Hammarlund framställda förslaget, att lönetillägget af 100 kronor efter fem års tjenstgöring blir bestämdt, så att hvarje skollärare, som i denna

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönstillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

egenskap oförvitligt tjenstgjort i fem år, måtte komma i åtnjutande deraf.

Herr Carl Ifvarsson sade, att om skolläraren icke vore förtjent af detta lönstilllägg, så borde sådant icke komma i fråga. Jag vill påpeka, att i den del af Kongl. propositionen, som accepterats af Herr Hammarlund, säges, att den, som oförvitligt tjenstgjort, bör åtnjuta 100 kronors tillökning efter fem år.

Herr Lyth framställde en fråga, som han väntade att någon af Stats-Utskottets ledamöter skulle besvara, och jag hoppades också, att Herr Carl Ifvarsson skulle hafva besvarat den, då han hade ordet. Frågan afsåg nemligen hvad Utskottet i sitt förslag egentligen menar i afseende på lönstillägget, om det skall bestämmas hvarje år, eller om skolläraren, sedan han en gång kommit i åtnjutande deraf, fortfarande skall ega rättighet att behålla detsamma. Skall frågan om lönstillägget blifva föremål för öfverläggning hvarje år, torde vara klart, att skolläraren härigenom kan blifva underkastad en mängd trakasserier och nycker. Det skulle då kunna hända, att en skollärare, som har lönstilllägg ena året, mister det det andra, och det är icke sagdt, att detta sker därför, att han skött sin tjenst mindre väl, utan det skulle många gånger kunna ske af rent personliga skäl. Jag tror det icke vara riktigt att ställa skolläraren i ett sådant förhållande till kommunen, utan det vore utan tvifvel bäst, om han finge sin lön bestämd till 600 kronor och efter 5 års oförvitlig tjenstgöring till 700 kronor.

För min del vill jag äfven biträda Herr Sven Nilssons förslag i afseende på naturaprestationernas förvandling till penningar, emedan jag anser, att detta vore att bringa reda i de nuvarande trassliga förhållandena.

Herr Abr. Rundbäck: Jag skall också bedja att få säga några ord i denna fråga.

Hvad först beträffar villkoren för folkskolelärarnes bergning, hvarom här är hufvudsakligen fråga, så tror jag mig kunna på grund af erfarenhet vitsorda, att de fleste folkskolelärare, då de genomgått sin fyraåriga kurs vid seminariet, vanligen gå derifrån med en skuld på omkring 1,000 kronor. Sedan hafva de i allmänhet under de första åren af sin tjenstgöring så pass tillräckliga inkomster genom denna lön på 600 kronor, att de kunna afsätta deraf för amortering af sina skulder, nota bene om de icke genast gifta sig, utan uppskjuta dermed tills vidare. Då de emellertid sedermera gifta sig, hvilket för öfrigt många göra redan första åren, växa naturligtvis deras behof i icke oväsentlig mån, alldeles som förhållandet är med alla statens tjenstemän. Vid regleringarne af de senares löner har man ock derför varit mån om att bereda dem den förmånen att efter vissa år komma upp i högre lönegrad.

En dylik förmån bereddes äfven folkskolelärarne för 12 år sedan' då det för dem bestämdes 2:ne lönegrader. De fingo först lönen bestämd till 500 kronor samt efter 5 års tjenstgöring till 600 kronor. Nu hafva församlingarna nästan allmänt gått in på att genast gifva

dem 600 kronor. Således finnes det faktiskt icke mer än en lönegrad, ehuru det lagligen står fast, att det skall vara två. Enligt Utskottets förslag, som öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts proposition, skulle emellertid nu den ena lönegraden upphävas såsom laglig. Skolläraren skulle få 600 kronor genast, och sedermera skulle det bero på församlingarnes godtycke, huru vida han efter 5 år skulle få uppbåra 700 kronors lön. Detta tror jag icke vara fördelaktigt; ty erkänna vi, att 600 kronor är den lön skolläraren bör hafva genast vid tillträdet, så måste vi också erkänna, att det bör vara hans rättighet att längre fram få 700 kronor, och denna rätt bör tillförsäkras läraren genom lag och icke göras beroende af församlingarnes godtycke. Ty om man öfverlåter åt församlingen att afgöra frågan om löneförhöjningen, så kan det icke undvikas, att misstag och värre än misstag understundom komma att begås. Herr Carl Ifvarsson yttrade, att om alla folkskolelärare vore lika dugliga och nitiska, skulle alla vara förtjenta af lika löneförhöjning, och att de, som gjorde sig förtjenta af löneförhöjning, utan tvifvel äfven skulle erhålla sådan. Men det förhåller sig icke så. Jag har sett exempel uppå, att för nit och skicklighet utmärkta skollärare, rigtiga mönsterkarlar, icke, eller åtminstone icke första gången, då fråga förevarit om löneförhöjning, blifvit uppmuntrade med en sådan. Det skulle också kunna hända, att lärare med dryg tjenstgöring, t. ex. i flyttande folkskola, icke finge någon förhöjning, under det andra med lindrigare tjenstgöring komme i åtnjutande deraf. Och äfven kunde det hända, såsom en talare redan anmärkt, att en lärare, som en gång fått förhöjning, komme att ett annat år gå miste derom. Allt detta är förhållanden, som icke kunna annat än hårdt trycka på folkskolelärarne. De ställa dem i ett beroende af församlingen, som jag tror icke kan vara af nytta för deras karakter och moralitet. De, som skola uppfostra det kommande slägtet, böra vara sjelfständiga män, som icke föregå med exempel af kryperi och lycksökeri. Deras beroende af församlingarne är redan nu rätt stort. De antagas af församlingarne och stå under tillsyn af skolrådet, som representerar församlingen, och genom skolbarnen stå de äfven i ständig beröring med desses föräldrar. Jag kan därför försäkra, att folkskoleläraren hvarje vecka nog får veta af att han är en folkets tjenare inom kommunen. Jag har visserligen ingenting emot att han likasom andra tjenstemän ingifves känslan deraf, men jag vill, att han i afseende på sin lön må vara så oberoende af församlingen, att han icke behöfver krypa och tigga för att kunna anständigt lefva.

Beträffande det af Herr Hammarlund framställda yrkande, hvilket jag ber att få understödja, vill jag fästa uppmärksamhet derå, att detta yrkande alldeles icke innehåller, att folkskoleinspektören skall vara den, som har att vitsorda lärarens tjenstgöring. När jag väckte motion i denna fråga för två år sedan, föreslog jag, att för att läraren skulle erhålla löneförhöjning skolrådet skulle öfver lärarens tjenstgöring afgifva betyg, samt att inspektören skulle hafva lemnat detta vitsord utan anmärkning. Inspektören skulle således icke hafva något att säga, så vida han icke hade sig något särskildt förhållande bekant, som borde föranleda anmärkning. Jag hyser därför ock samma åsigt,

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönestillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

Angående
förhöjning i
anslaget till
lönstillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)

som här af flere är uttalad, att det bör vara skolrådet och icke inspektören, som har att vitsorda lärarens tjenstgöring, och är detta desto riktigare, som inspektörerna ofta ombytas och merendels icke förr än efter några års förlopp kunna skaffa sig noggrannare kännedom om hvarje lärares egenskaper, skicklighet och förhållande i tjensten, hvaremot skolrådet snart sagdt dagligen kan följa hans undervisning och göra sig förtroget med både dess förtjenster och möjliga brister.

Hvad beträffar Herr Sven Nilssons förslag, har jag heller icke något emot, om naturaprestationerna till lärarne utbytas emot kontant ersättning, särskildt i fråga om kofodret, helst om ersättningen derför blefve 100 kronor, hvilket tills vidare vore en obestriddlig fördel för lärarne. Men jag tror, såsom Herr Carl Ifvarsson nämnde, att det icke vore rätt bra, om folkskolan för mycket flyttades från kommunens in på statens område, och af denna anledning tvekar jag att vara med om kofodrets utbytande emot kontant ersättning, hvaraf staten skulle bestå två tredjedelar. Jag håller visserligen icke mycket härpå, men jag delar i viss mån betänkligheterna deremot.

Åtskilligt öfrigt kunde vara att tillägga, men med det sagda har jag endast velat inleda mitt yrkande om bifall till Herr Hammarlunds förslag, hvari jag förenar mig.

Häruti förenade sig Herrar *Fredenberg, Andersson i Lysvik, Unger, Roth, Palmér, Toll, Heggström, Gibson, Tundal, Larsson i Nordmarks-lyttan, Ekeborgh och Jakobsson.*

Herr Nils Petersson: De fleste som yrkat ändring i Stat-Utskottets förslag hafva sagt sig göra det af sympati för folkskolelärarnes sak. Det är mycket riktigt, men man bör dock icke visa denna sympati så, att man dermed skämmer folkskolans egen sak, som väl är lika vigtig som lärarens. Jag tror, att den Kongl. propositionen rörande denna fråga är ett uttryck för den allmänna folkmeningen i landet. Hvad man här hufvudsakligen klandrat är frågan om ålderstillägget, om sättet för dess bestämmande. Man har sagt, att folkskolelärare, jemförde med andra statens tjenstemän, skulle komma i en viss undantagsställning, men denna jemförelse håller väl icke i allmänhet stånd. Först och främst äro på många ställen skolläraretjensterna förenade med organist- och klockarebefattningarna, och dessutom hafva skollärarne fyra månaders semester, och det är väl icke många tjenstemän, som hafva denna förmån. Hvad nu beträffar det förstnämnda förhållandet, att skollärareplatserna kunna vara förenade med organist- och klockaretjensterna, så gör det naturligtvis, att de lönstillägg, som här äro i fråga, icke äro behöfliga. Jag har aldrig sagt, att det icke är en vinst att lönerna äro bestämda, men saken är, att löneförmånerna hafva så väsentligt olika värde på olika ställen, så att en bestämd summa kan på ett ställe vara så obetydlig, att hvar och en kan inse, att skolläraren måste hafva mera, under det att den på ett annat ställe kan vara fullt tillräcklig. Jag vet lärare, som icke ens sjelfva begärt högre lön, emedan de insett att församlingen är så fattig, att den icke

kan komma ut med mera. Det är därför omöjligt att bestämma en fix summa.

Det har äfven sagts, att det skulie vara önskligt att få närmare bestämdt hvad som menas med »tjenlig bostad, nödigt bränsle» o. s. v., men äfven derutiinnan är det bäst att bibehålla de nuvarande förhållandena, ty bränslet t. ex. har mycket olika värde på en skoglös trakt, och på en trakt der det finnes godt om skog. Jag har aldrig hört att någon så stor svårighet uppstått. Man lemnar skolläraren bränsle efter för handen varande förhållanden.

Jag är öfvertygad om, att en förändring i detta hänseende skall vara till skada för folkskolan, ty jag är viss om att, derest folket måste betala mer än det kan bära, skall detta väcka afvoghet mot folkskolan, och jag vill därför varna Andra Kammaren från antagande af ett dylikt förslag. Hvar och en torde få medgifva, att en viss bestämd lön i sjelfva verket icke är lika i en stad och i en skogstrakt, och jag är viss om, att om en skollärare visar sig mån om skolan, skall församlingen icke knussla.

Jag skall icke upptaga tiden längre och vill sluta med att säga, att jag tror man gagnar både folkskoleläraren och skolan mest genom att antaga Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Wagenius: Jag ber först och främst att få instämma i Herr Hammarlunds yrkande, emedan jag anser det vara rättast och bäst både för lärarne och församlingarne, att lönetillägget blir bestämdt, så att de veta hvad de hafva att rätta sig efter. Skälet hvarför jag begärde ordet var egentligen, att jag önskade säga något med afseende å det af Herr Sven Nilsson framställda förslaget. Om de naturaprestationer, som nu skola, efter gällande förordning, utgå till folkskolelärarne, skulle förvandlas till ett bestämdt penningbelopp, så får jag för min del säga, att det skulle vara hvarken till församlingarnes eller lärarnes båtnad. Den aflösningssumma, som af honom föreslagits, är, enligt min tanke, på de flesta orter alldeles för liten. Om jag t. ex. tager Norrland, så är jag alldeles säker på, att folkskolelärarne der, om man beräknade naturaprestationerna uti penningar, skulle få ett belopp dubbelt så stort som det af Herr Nilsson föreslagna. I vår församling beräkna vi de fördelar, som skolläraren har af foder, bete och vedbrand in natura, att svara mot 250 kronor i kontanta penningar. Jag skulle således för skollärarnes egen skull beklaga, om det skulle bestämmas att naturaprestationerna skulle utgå uti ett bestämdt penningbelopp. Jag har velat fästa Kammarens uppmärksamhet på detta förhållande och får tillika förklara att, så vidt man vill fasthålla den grundsatsen, att kommunerna äfven skola göra något för och bidra till folkskolelärarnes aflösning, så är det det lämpligaste sättet både för församlingarne och för lärarne sjelfva, att dessa prestationer, kofoder, vedbrand och husrum, såsom hittills utgå till lärarne in natura. Detta vill jag hafva uttalat, på samma gång jag förklarar, att jag i denna del åtminstone icke kan gå in på någon förändring.

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönstillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

Herr Jönsson i Mårarp: Jag är en vän af hushållning så väl med statens som med kommunens medel, men på samma gång är jag en vän af kunskaper och upplysning. Jag tror icke att folkskolelärares ställning är afundsvärd. De hafva fått arbeta hälften så mycket som andra tjänstemän för att komma till sina platser, men få dock icke på långt när hälften så stor lön. De stå mellan tre eldar: föräldrarna, presten och folkskoleinspektören. Äro de begåfvade, så är det klart att de hafva lättare för att reda sig, men det kan finnas mindre begåfvade, som hafva lika god vilja, och det kan hända att man fäster sig mindre vid den goda viljan än vid begåfningen. Men de skola väl dock hafva hvad de behöfva. Vi hafva äfven på andra håll tjenare, som äro mindre goda. När hvar och en gör så godt han kan och är trogen och pålitlig på sin plats, då får man vara nöjd med honom och låta honom få sitt. Jag önskar därför att skollärares löner måtte blifva bestämda, så att de slippa sätta sin karakter på spel för att få dessa sista 100 kronorna.

Herr Petersson i Hamra: Jag önskar uttala den åsigten, att församlingarne böra hafva sitt ord med i laget, då det gäller att bestämma folkskolelärares löner. Jag kan icke heller finna, att det bör blifva så synnerligen besvärligt att årligen pröfva och bestämma dessa löner. För att en lärare skall få förhöjning i sin lön har skolrådet, sedan ansökning om löneförhöjning en gång inlemnats, icke att vidtaga andra åtgärder än att föreslå den bestämda lön, som för året skall utgå, och då behöfver läraren endast förete kyrkostämmoprotokollet på den plats, der lönen skall lyftas. Jag tror därför, att de betänkligheter, som häremot uttalats, icke förtjena så mycket afseende. Jag vet många ställen, der skollärares lön lemnas i kontanta penningar i stället för i naturaprestationer; der träffas en öfverenskommelse emellan församlingen och läraren om ersättningsbeloppet, och jag tror mig veta att på flera ställen har läraren sjelf framställt önskan att få kontanta penningar i stället för naturaprestationer, och derom har man icke haft någon svårighet att komma öfverens.

Jag har velat till protokollet uttala detta och yrkar för resten bifall till Utskottets förslag.

Herr von Friesen: Flera här fälda yttranden, äfven af dem, som hafva en annan åsigt i denna fråga än jag, hafva stärkt mig i den öfvertygelse jag förut haft, nemligen att i denna Kammare finnes en mycket stor välvilja för den svenska folkskolan. Detta gör att jag nu vågar hemställa, huru vida Kammaren anser, att den ställning folkskolelärares för närvarande innehafva är fullt öfverensstämmande med deras ansvarsfulla och tålmodspröfvande kall, och om icke deras verksamhet skulle blifva nyttigare, om de kunde hafva sina tankar ostördt riktade på det arbete, som egentligen åligger dem, utan att behöfva i hvarje ögonblick vara nedtryckta af brödbekymmer.

Jag vill också påpeka, huru som för det sociala lifvet i allmänhet i landet och till och med för folkets framtid det är viktigt, att denna betydande samhällsklass kommer i en något dragligare ställning än

den för närvarande intager. Vål erkänner jag, att mycket är gjordt genom den Kongl. proposition som här föreligger, men jag vågar uttala den mening, att något mera redan nu kunde och borde göras, nemligen hvad Herr Hammarlund föreslagit. Det är visserligen sant, hvad en talare påpekade, att det icke kan vara fullt riktigt, att nitiske och skicklige lärare hafva samma löneförmåner som de, hvilka icke hafva sådana egenskaper, och jag är ingalunda för min del emot att en särskild uppmuntran beredes dem, hvilka särskildt lägga sig vinn om att väl sköta sitt kall. Men jag skiljer mig från föregående talare deruti, att jag anser att friheten att bevilja — eller neka — en sådan uppmuntran bör inträda först efter det att man höjt minimilönen till ett belopp, hvarpå desse lärare kunna någorlunda drägligt existera.

Detta belopp anser jag ej böra sättas lägre än till åtminstone 600 kronor genast och 700 kronor efter 5 års tjenstgöring, och först derefter bör ett skiljande mellan och en belöning för större eller mindre förtjenster ifrågakomma.

Den kostnad, som staten skulle komma att vidkännas, derest Herr Hammarlunds förslag vunne Riksdagens bifall, är visserligen i och för sig afsevärd, emedan den uppgår till omkring 60,000 kronor, men jag anser dessa medel särdeles väl disponerade i betraktande af den välgörande inverkan deras beviljande skulle komma att utöfva på den tjenstemannaklass, hvarom här är fråga. Församlingarnes utgifter skulle i de flesta fall genom bifall till Herr Hammarlunds förslag icke ökas. Och de jemförelsevis få församlingar, hvilka skulle drabbas af en sådan tillökning i utgifter — i allmänhet uppgående till 33 kronor 33 öre — skulle utan tvifvel få en riklig ersättning härför i den bättre ställning deras folkskola komme att vinna.

Jag yrkar bifall till Herr Hammarlunds förslag.

Herrar Frih. *Stackelberg, Joh. Ohlsson, J. H. G. Fredholm, Hedén, Key, Gustafsson, Gustaf Ericsson, Grafström, Arnoldson, Ahlström, Blomberg* och *Hellgrén* instämde i detta anförande.

Herr Ekeborgh: Genom mitt instämmande i Herr Abraham Rundbäcks anförande har jag redan tillkännagifvit min ståndpunkt med hänsyn till den föreliggande frågan och kan för den skull fatta mig helt kort. Jag ber allenast att få angifva de skäl, som gjort, att jag stält mig på denna ståndpunkt. Anledningen dertill är, att man, enligt mitt förmenande, icke bör ställa saken så, att folkskolelärarne blifva de enda ordinarie tjenstemän som ställas på godtyckets ståndpunkt, då det blifver fråga om att bestämma, om de skola få en löneförhöjning eller icke. Man kan fråga, om då godtycket här vid lag gjort sig gällande? Jag kan derpå svara, att, enligt hvad af folkskoleinspektörer intygats, det ej sällan händt, att de skickligaste lärarne blifvit utan denna förhöjning, men att de klenaste stundom fått åt-njuta den. Jag fruktar dessutom en annan sak, nemligen den att, om det lemnas åt *godtycket* att bestämma om en lärare skall erhålla löneförhöjning eller icke efter fem års tjenstgöring, lärarne skola blifva

Angående förhöjning i anslaget till lönetillskott åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor m. m. (Forts.)

Angående förhöjning i anslaget till lönetillskott åt lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor m. m. (Forts.)

lycksökare, som till men för undervisningen nödgas söka ställa sig väl med de maktogande i församlingen. Jag tror att det vore högst beklagligt, om rättigheten att bestämma, om läraren efter fem års tjänstgöring skall erhålla löneförhöjning eller icke, skulle sålunda öfverlemnas åt godtycket. Man kan mot mig invända, att man icke får förut-sätta, att våra folkskolelärare skola blifva lycksökare och på den vägen söka vinna ett eller annat hundra kronor till sitt lefvebröd. Derpå svarar jag, att det finnes icke få folkskolelärare med ganska stora familjer. Det kan då vara fara värdt, att, när fattigdom och nöd klappa på dörren, detta kan tvinga läraren att på lycksökeriets väg söka få dessa hundra kronors löneförhöjning. Jag vidhåller det yrkande, som jag förut på visst sätt framställt genom att instämma uti Herr Hammarlunds af Herr Abraham Rundbäck förordade förslag.

Med Herr *Ekeborgh* instämde Herrar *Granlund*, *Tjunggren* och *Östberg*.

Härefter anförde

Herr Statsrådet *Hammar skjöld*: Debatten har rört sig omkring tvenne temligen olika frågor; den ena rörande lämpligheten att ersätta åtskilliga naturaprestationer med ett kontant belopp, den andra om lämpligheten att lönen obligatoriskt bestämmas till 700 kronor för den folkskolelärare, som med godt vitsord tjänstgjort under fem år.

Hvad angår naturaprestationernas ersättande med kontanta belopp, så har enligt min tanke sista Riksdagen genom sitt då fattade beslut visat, att den icke hade någon sympati för det af Herr *Sven Nilsson* framlagda förslag i detta afseende. Till följd deraf hade jag från församlingarnes synpunkt, hvilka syntes mig särskildt representerade genom Riksdagen, ingen anledning att nu upptaga denna fråga; och från skollärarnes synpunkt fick jag mig delgifvet från olika håll, att det på flere orter skulle betraktas såsom en skada för skollärarne sjelfva, om de naturaprestationer, som nu i dag varit omtalade, skulle ersättas med ett kontant belopp. På andra orter vore det utan tvifvel mycket bra att verkställa en sådan förändring, både för församlingarne och lärarne, men der lærer det icke fela, att folkskolelärarne och församlingarne komma öfverens att uthyta naturaprestationerna mot ersättning i penningar. Derför, då det nu var fråga om att hjälpa folkskolelärarne och icke att stjelpa dem, har det från min ståndpunkt synts olämpligt att föreslå Riksdagen att borttaga dessa naturaprestationer och sätta penningar i deras ställe.

Hvad åter angår lämpligheten att bestämma ett löneminimum af 700 kronor för de skollärare, som tjenat väl i fem år, så skulle detta vara en verklig förhöjning i det nu lagbestämda minimum.

Jag har i mitt yttrande till statsrådsprotokollet redogjort för de skäl, hvarför det förefallit mig betänkligt för regeringen att taga initiativ i en sådan fråga, men jag måste på samma gång säga, att om representationen med sin kännedom om de särskilda ortförhållandena anser, att man bör taga ett sådant steg, så skall jag se det med mycket

nöje, emedan jag väl inser det vara en stor förmån för skollärarne. Jag har för min del ingenting att deremot invända. Jag vill dock fästa uppmärksamhet derpå, att redan genom antagande af Kongl. Maj:ts proposition en icke oväsentlig förändring kommer att uppstå i det förhållande, som egt rum under de två sista åren. Emedan det anslag, hvarifrån tillskott af statsmedel utgått till lärarnes aflöning, upptagits endast på extra stat, hafva församlingarne icke med trygghet kunnat bestämma sina lärares aflöning till 700 kronor för längre tid än ett år i sänder. Detta har, såsom flere talare äfven anmärkt, vållat obehag och ledsamheter. Om dessa medel genom antagande af den Kongl. propositionen ställas på ordinarie stat, så blir det ingen svårighet för församlingarne att bestämma, att en skollärare, som väl tjänat under fem år, hädanefter skall erhålla en lön af 700 kronor, och sedan är denna lön enligt min tanke lika fast som den nuvarande på 600 kronor. Ja, jag går längre, jag kan icke finna något hinder för en församling att, då en lärareplats annonseras ledig, säga: lönen är 600 kronor årligen, men efter fem års väl vitsordad tjänstgöring 700 kronor, och jag tror derjemte, att en sådan bestämmelse skulle vara lika tryggande som stode det i lag, att lönen efter fem år skulle vara 700 kronor. Jag tror äfven att församlingarne skola hafva intresse af att ställa lönen på sådan fast fot, emedan de allenast derigenom kunna bereda sina skollärare förmånen af förhöjda pensioner. Förhöjd pension kan nemligen utgå endast om löneförhöjningen är stadigvarande, men *det* kan den blifva genom antagande af den Kongl propositionen.

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönets tillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småskolor
m. m.
(Forts.)*

Herr Hammarlund: Jag ber först få betyga min tacksamhet för allt det understöd, som kommit mitt förslag till del. Då jag funnit, att ej alla fullt fattat förslaget's innebörd, anhåller jag få påpeka, att jag i mitt förslag gjort så litet förändringar som möjligt i nuvarande bestämmelser och i Stats-Utskottets förslag. Det finnes i 1882 års kungörelse angående folkskolelärares löner en punkt, som lyder: "Har vid folkskola sålunda anställd ordinarie lärare eller lärarinna i denna egenskap oförvitligen tjänstgjort i fem år, skall den årliga lönen, derest den icke redan uppgår till sexhundra kronor, höjas till detta belopp". Den punkt jag här nu föreslagit är så godt som en ordagrann afskrift af denna med endast den förändring, att jag insatt 700 i stället för 600 kronor. Villkoren för förhöjningens erhållande äro enligt mitt förslag alldeles desamma och qvarstå således, om mitt förslag antages, oförändrade. Jag har ej i mitt förslag nämnt ett ord om folkskoleinspektörerna; dessa hafva ju sig tillförsäkrad rätt att göra anmärkning mot skolrådets requisitioner af statsbidrag.

Beträffande Herr Sven Nilssons förslag, så synes af min motion, att jag delvis är af samma åsigt som han i fråga om de så kallade naturaprestationerna. Men då hans förslag icke vunnit Utskottets sympatier, och det förslag Herr Sven Nilsson nu framställt synes mig allt för inkrångladt för att kunna här på rak arm antagas, så kan jag icke understödja detsamma. Jag skall deremot gerna vara med om att vid en kommande riksdag besluta om en skrifvelses aflåtande till regeringen med begäran om verkställande af en utredning rörande dessa natura-

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönstillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småsko-
lor m. m.
(Forts.)*

prestationer. Vidkommande mitt förslag åter är en sådan förberedande utredning öfverflödig. Man kan med lätthet uträkna, hvad kostnad detta skall medföra för staten.

Jag ber vidare att få tacka den ärade representanten på hallandsbänken för hans yttrande, att lärarne behöfva löneförhöjning. När han hyser en sådan åsigt, hoppas jag också att han röstar för mitt förslag, ty annars få icke de lärare, som mest behöfva förhöjning, någon sådan. Talaren menade, att de, som förtjenade löneförhöjning, nog finge sådan. Derpå har redan en talare här bakom mig svarat. Jag skulle kunna framlägga en mängd talande exempel på, huru dermed rätteligen förhåller sig, men skall ej dermed upptaga Kammarens tid. Bemålde ärade talare sade slutligen att, om lönen för folkskoleläraren sattes för högt, detta skulle hos folket framkalla ovilja mot läraren. Jag vill visst icke genom att sätta lönen för högt väcka motvilja mot folkskolelärarne, och tror för visso, att man utan någon sådan risk kan bestämma lönen att efter fem års tjenstgöring utgå med 700 kronor.

Talaren på kalmarbänken påpekade det faktum, att åtskilliga folkskolelärare tillika vore klockare och organister, samt förmenade, att förhöjningen för 'desse icke skulle vara behöflig.

Ja, det finnes omkring 1,200 lärare, som tillika äro klockare. Desse hafva till följd deraf något bättre vilkor än de andra. Jag ber emellertid få påpeka det faktum, att de lärare, som befinna sig i en något bättre ställning, i allmänhet icke förvägras en förhöjning af lönen till 700 kronor, utan att det just är de fattigaste lärarne, som fortfarande få stå kvar vid en lön af 600 kronor.

Samme talare sade, att en lön, som vore otillräcklig på ett ställe, kunde vara fullt tillräcklig på ett annat, och därför ansåg han, att lönebeloppets bestämmande borde bero på församlingen. Men då jag är lifligt öfvertygad om att en aflöning af 700 kronor för läraren icke på någon ort i landet kan anses vara för hög, anhåller jag fortfarande om bifall till mitt förslag.

Med anledning af yttrandet från statsrådsbänken, ber jag få fästa uppmärksamheten på ett förhållande. Det har här frågats, huru vida en församling skulle kunna för ett år i sänder eller för flera år på en gång bestämma lärarens lön. Min uppfattning är att, om Utskottets förslag vinner Riksdagens bifall, så kan församlingen förhöja lönen till 700 kronor antingen för all framtid eller ock blott för ett år i sänder. Det finnes, enligt min mening, intet som hindrar en församling att förfara på hvilketdera sättet hon anser vara för sig bäst, och det finnes icke heller något, som hindrar församlingen att bestämma lönen det ena året till 700 kronor och nedsätta den det andra året till 600 kronor. Då lärarne härigenom skulle komma i en undantagsställning, som icke kan vara lämplig, så vågar jag anhålla, att Kammaren genom att lemna bifall till mitt förslag måtte i sin mån undanröjda de missförhållanden, som skola komma att uppstå genom bifall till Utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Det tyckes verkligen, som om man vore rädd för att låta bestämmandet af skollärarynes lön i någon mån få bero på församlingen. Jag upprepar hvad jag nyss sagt, nemligen

att senaste årens erfarenhet icke visat, att lärarne lidit under det provisoriska tillstånd, som nu eger rum. Jag säger helt öppet, att det är nyttigt, att skolläraren i viss mån är beroende af församlingen, så att han gör sitt bästa för skolan och kan uppmuntras att sköta sig väl för att erhålla löneförhöjning. Dessutom kan jag icke tro, att någon församling skulle kunna, på sätt den siste talaren antydde, gå så till väga, att församlingen förvägrade löneförhöjning åt de lärare, som vore mest deraf i behof, men tilldelade den åt dem, som vore minst behöfvande under förutsättning af lika skicklighet och nit. Jag tror dessutom, att lärarne i allmänhet hafva sådan lön att, om de lefva enkelt, de kunna betala sina kommunalutskylder.

Medan jag har ordet beder jag äfven att få fästa uppmärksamheten på en omständighet, som jag icke hört förut beaktas. Här är fråga om icke blott lärare utan äfven lärarinnor vid folkskolorna, och mångeustådes nöja sig dessa senare med en lön af 600 kronor, hvilket i så fall kan vara nyttigt för dem, som ej ha råd att betala höga löner. Jag tror alltså, att det är bäst att lemna tillfälle för församlingen att ställa i detta hänseende efter sina egna omständigheter samt lärarens förhållande till skolan och församlingen. Jag vidhåller mitt förre yrkande.

Herr Hammarlund: Jag hör icke till dem, hvilka i en diskussion blanda in saker, som icke höra till den fråga, hvarom tal är. Men då den näst föregående talaren i denna öfverläggning om folkskolelärarnes löner börjat orda om kommunalutskylder, och hans mening dermed uppenbarligen var att göra åtskilliga häntydningar på mig, och han sålunda icke skytt att draga in öfverläggningen på det privatas område — något som man minst borde väntat från det hållet — torde Kammarern finna, att jag ej gerna kan underlåta att med ett par ord försvara mig mot den utkastade insinuationen. En tystnad från min sida skulle nemligen helt säkert betraktas som ett erkännande af det berättigade i denna insinuation.

Om det var den ärade hallandsrepresentantens mening att i fråga om betalande af utskylder sätta mig i motsats till öfriga folkskolelärare, så beder jag att få förklara, att jag i fråga om de i pressen så mycket omordade kommunalutskylderna icke har något annat fel att tillvita mig än det, hvartill snart sagdt en hvar gör sig skyldig, hvilken flyttar från en trakt af landet till en annan, det felet nemligen att ej på den plats, hvarifrån man flyttar, hålla något särskildt ombud, som inbetalar utskylderna, utan vänta att vederbörande skola å den nya boningsorten utkräfva dem. Om de omtalade "utmättningsförsöken" har jag åtminstone ingen hågkomst, och om talaren vill hedra mig med ett besök, skall det vara mig kärt att för honom få förete intyg, som visar, att jag vid den tid, hvarom här är fråga, hade lös-egendom till ett brandförsäkringsvärde af 1,200 kronor. Att vederbörande ej uttogo skatten är en sak, som jag sannerligen ej kan hjälpa. Om talaren gör sig besvär att gå upp i hufvudstadens uppbördsverk eller stadsfogdekontor eller hvad det heter, skall han i dervarande diariet för 5 à 6 år sedan finna, att liknande anteckningar, som för

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönstillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småsko-
lor m. m.
(Forts.)*

Angående
förhöjning i
anslaget till
lönetyllskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småsko-
lor m. m.
(Forts.)

mig, äfven äro gjorda för en mängd personer med långt större inkomster än en skollärare.

Var det åter talarens mening, att folkskolelärarne kunna undandraga sig att betala sina utskylder och sålunda skaffa sig en inkomst — jag kunde nemligen från denna plats ej fullt urskilja hans ord — så anhaller jag att äfven deremot få protestera. Folkskolelärarne liksom för öfrigt andra tjenstemän äro nemligen mindre än öfriga skattskyldige i tillfälle att, äfven om de skulle vilja det, kunna undandraga sig sina skyldigheter till stat och kommun. Uraktlåtenhet i detta hänseende plägar nemligen anmälas till närmast öfverordnade myndighet, som nog vet att på ett eller annat sätt draga försorg om, att utskylderna blifva betalda. Åtminstone är detta fallet här i Stockholm, der en dylik uraktlåtenhet beträffande lärarepersonalen plägar anmälas till folkskoleöfverstyrelsen. Och vill nu Herr Carl Ifvarsson gå upp till folkskoleöfverstyrelsen härstädes, skall han lätt blifva förvissad om, att åtminstone icke jag någonsin varit anmäld för bristande inbetalning af utskylder.

Så förhåller det sig med den saken.

Jag beder om ursäkt, att jag, i följd af den föregående talarens insinuation, upptagit Kammarens tid med att orda i en sak, som icke hör hit och som jag sannerligen ej trodde skulle komma att bringas på tal i Kammarerna.

Herr Carl Ifvarsson: Jag ber endast få nämna, att jag i mitt förra anförande icke med ett ord omnämnde Herr Hammarlund; utan yttrade jag endast i förbigående den förhoppningen, att de svenska folkskolelärarne icke kunde anses vara så illa aflönade, att de icke kunde betala sina utskylder. Min afsigt dermed var icke att träffa Herr Hammarlund; men att han funnit sig träffad, det kan jag icke hjälpa.

Herr Gunnar Ericsson: För min del kan jag icke dela deras åsigt, som vilja, att det skall vara en ovillkorlig skyldighet för kommunen att efter vissa år höja lönen för folkskolelärare och folkskolelärarinnor. Det är ett misstroende mot församlingen, som jag icke kan se något skäl till. Jag anser därför det rättaste vara, att församlingarne i detta fall helt och hållet få handla efter sin egen bästa öfvertygelse och således få höja lönen från 600 kronor till 700 kronor, då respektive lärare anses deraf hafva gjort sig förtjente. Denna mening har jag uttalat så väl i Utskottsafdelningen som inom Utskottet, och, med vidhållande af densamma, yrkar jag nu bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr Göransson.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de meningar, som derunder blifvit framställda, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på bifall till hvarterdera af de under öfverläggningen af Herr Hammarlund och Herr Sven Nilsson framlagda ändringsförslag. Den förstnämnda af dessa propositioner fann Herr Talmannen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl

begärdes och i följd deraf fråga uppstod om bestämmande af kontrapositionen, framställde Herr Talmannen i sådant afseende å nyo propositioner å de två öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till Herr Hammarlunds förslag nu förklarades hafva flertalets röster för sig; men äfven angående kontrapositionen åskades votering; och skedde i anledning deraf först uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

*Angående
förhöjning i
anslaget till
lönstillskott
åt lärare och
lärarinnor
vid folkskolor
och småsko-
lor m. m.
(Forts.)*

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver 17:de punkten mom. a) af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 14 antager det yrkande, som af Herr Hammarlund, under öfverläggningen i ämnet, framstälts, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det af Herr Sven Nilsson under öfverläggningen framställda yrkande.

Den omröstning, som företogs enligt denna proposition, utföll med 86 Ja mot 110 Nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande lydelse:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i 17:de punkten mom. a) af Utlåtandet N:o 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit det förslag till beslut i förevarande afseende, som af Herr Sven Nilsson under öfverläggningen framstälts.

I den senare voteringen röstade 160 ledamöter Ja och 37 ledamöter Nej; varande således Utskottets hemställan bifallen.

Den vidare föredragningen af förevarande utlåtande uppsköts till kl. 7. e. m., då detta sammanträde komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.